

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 5

Thema 2

Kom je buiten spelen?

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)

Roelien Hofman

Mirella Wijngaarden

Judith Schnieders

Laura Tonk

Marion Lopez

Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends, Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT**Kom je buiten spelen?**

Dit Handboek van thema 2 ‘Kom je buiten spelen?’ is onderdeel van het ‘Handboek NVT’, een aanpassing van de methode Taalleesland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

In het Handboek NVT, leerjaar 5, komen alle leerlijnen van Taalleesland aan bod: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multilingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode ‘Festival di Idioma’ de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden.

Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud Handboek thema 2

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 81

Bijlagen

- Toetsbladen 2
- Controletoets
- Alfabetische woordenlijst
- Woordenlijst betekenissen
- Spellinghulp

Thema-inleiding**Kom je buiten spelen?**

De titel van dit thema is 'Kom je buiten spelen?'. Kinderen spelen graag en veel buiten. Ze kunnen er volop over vertellen. Bij dit onderwerp kan aandacht besteed worden aan aspecten als:

- ruzie;
- jongens- en meisjesspelletjes;
- gebrek aan speelruimte.

Ook komen in de diverse lessen van dit thema enkele andere aspecten aan de orde die misschien minder voor de hand liggen:

- de gevaren bij het spelen op straat;
- gehandicapte kinderen en buiten spelen.

Bovendien wordt expliciet aandacht besteed aan bestas, een populair Turks kinderspel.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellingslessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 2 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 2;
- het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 2.

Taalbeschouwing

- zinnen in de onvoltooid tegenwoordige tijd in de onvoltooid verleden tijd schrijven en omgekeerd.

Leesbegrip

- de taalden relatie middel-doel hanteren.

Spelling

- het oefenen van auditief geheugen en het schrijven van een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven.

Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamento, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamento.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Luisteren en spreken	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen maken kennis met het thema 'Kom je buiten spelen?'. <ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het luisteren naar en reageren op een voorgelezen verhaal. - De leerlingen oefenen het onder woorden brengen van gevoelens van personen.
Les 2	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>protesteren, zich verzetten, tegensputeren</i> en <i>mokken</i>.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het maken van gevolgtrekkingen (oorzaak – gevolg).
Les 3	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het gebrek, gehandicapt, lichamelijk gehandicapt, verstandelijk gehandicapt</i> en <i>zwakbegaafd en meervoudig gehandicapt</i>.
	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen met de relaties oorzaak-gevolg en middel-doel in korte teksten, door de woorden om en zodat toe te passen.
Les 4	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het waarnemen en verwerken van beeldende informatie. - De leerlingen oefenen het toepassen van denkrelaties bij beeldende informatie. - De leerlingen breiden hun woordenschat uit rond het thema 'Buiten spelen'.
Les 5	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>ou</i> of <i>au</i>. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden die eindigen op <i>-ig</i> of <i>-lijk</i>.
Week 2		
Les 6	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de woning, bewoond, onbewoond</i> en <i>leegstaand</i>.
	Luisteren en spreken	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het afmaken van een verhaal op basis van een hoorspelfragment.
Les 7	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp en het gezegde in een korte zin. - De leerlingen leren de termen: het onderwerp, het gezegde. - De leerlingen oefenen het uitbreiden van onderwerpen die uit een zelfstandig naamwoord bestaan tot woordgroepen. - De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp in zinnen met een woordgroep als onderwerp.
Les 8	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de vorm, de werkwoordsvorm</i> en <i>de woordenboekvorm</i>.
Les 9	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>schade aanrichten, de schade, vernielen</i> en <i>het vandalisme</i>.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen onderwerp en gezegde aanwijzen in een korte zin met een onovergankelijk werkwoord. - De leerlingen oefenen het uitbreiden van onderwerpen die uit een woord bestaan tot woordgroepen. - De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp in zinnen met een woordgroep als onderwerp. - De leerlingen oefenen het herleiden van vormen van het werkwoord tot de infinitief.
Les 10	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>-eren, -oren</i> en <i>-euren</i>.

Thema 2

Kom je buiten spelen?

Week 3		
Les 11	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de discussie</i> en <i>de mening</i> .
	Luisteren en Spreken	- De leerlingen oefenen het voeren van een discussie op basis van argumenten.
Les 12	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de gevoelens</i> , <i>de gezichtsuitdrukking</i> en <i>de lichaamstaal</i> . - De leerlingen oefenen het beschrijven van gevoelens en kenmerken van personen.
	Stellen	- De leerlingen oefenen het beschrijven van gevoelens en kenmerken van personen.
Les 13	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>smokkelen</i> , <i>stiekem</i> en <i>de smokkelaar</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen een gegeven woord op te zoeken in het woordenboek. - De leerlingen oefenen het opzoeken van de betekenis van een woord in een woordenboek en het beschrijven daarvan.
	Woordbegrip	- De leerlingen oefenen de betekenis van moeilijke woorden uit een tekst te halen door even terug te lezen.
Les 14	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de bijnaam</i> , <i>de troetelnaam</i> en <i>de scheldnaam</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen leren onderscheid maken tussen liggen-leggen, zitten-zetten en kennen-kunnen.
Les 15	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>ou</i> of <i>au</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden die eindigen op <i>-ig</i> of <i>-lijk</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>-eren</i> , <i>-oren</i> of <i>-euren</i> .
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	
	Spelling	- meerlettergrepige woorden schrijven met <i>au</i> of <i>ou</i> - meerlettergrepige woorden schrijven die eindigen op <i>-ig</i> of <i>-lijk</i> - meerlettergrepige woorden schrijven met <i>-eren</i> , <i>-oren</i> of <i>-euren</i>
	Stellen	- gevoelens en kenmerken van personen beschrijven
	Taalbeschouwing	- werkwoorden onderscheiden van andere woordsoorten - vormen van het werkwoord herleiden tot de woordenboekvorm/het hele werkwoord
	Leesbegrip	- een gegeven woord in het woordenboek opzoeken en gebruiken
	Woordenschat	- de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	- getoetste doelen
	Leesbegrip	getoetste doelen
	Taalbeschouwing	- getoetste doelen
	Woordenschat	- getoetste doelen
Les 20	Thema-afsluiting	- De leerlingen passen de themawoorden en –zinnen toe. - De leerlingen oefenen het beschrijven van kenmerken van personen.

Lesinhoud

- De leerlingen maken kennis met het thema ‘Kom je buiten spelen?’.
- De leerlingen oefenen het luisteren naar en reageren op een voorgelezen verhaal.
- De leerlingen oefenen het onder woorden brengen van gevoelens van personen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 85
- Werkboek 2, bladzijde 1

Vorbereiding

- Zorg voor een groot vel papier en een zwarte stift.
- Zorg voor een atlas of wereldkaart.
- Zorg voor plaatjes van een Eskimo en een iglo.

Start**10**

U schrijft groot de titel van het nieuwe thema ‘Kom je buiten spelen?’ op een groot vel papier en bekijkt met de leerlingen de titelpagina van dit thema op bladzijde 85 van het Taalleesboek. U bespreekt met de leerlingen welke spelletjes de kinderen op deze bladzijde spelen. U schrijft deze spelletjes ook op het karton en laat zo de woordspin BUITEN SPELEN ontstaan. Vervolgens laat u de leerlingen vertellen over de spelletjes die zij zelf buiten spelen. Vul de woordspin aan met deze spelletjes. Kent iedereen de spelletjes die door de leerlingen genoemd worden? Zo niet, dan kunt u ze laten omschrijven of demonstreren.

Kern – Instructie 1**25**

U legt uit dat de kinderen op Aruba wel geluk hebben, door het warme weer kunnen ze eigenlijk altijd buiten spelen. U vertelt dat er ook plekken op de wereld zijn waar het altijd ijs en ijskoud is. Spelen de kinderen die daar wonen ook buiten?

U vertelt dat u een verhaal gaat voorlezen over Eskimo’s die in iglo’s wonen. Controleer of beide begrippen bekend zijn. (Laat eventueel een foto zien van Eskimo’s bij een iglo en wijs op een wereldkaart aan waar Aruba ligt en waar het gebied ligt waar de Eskimo’s wonen, bijvoorbeeld Canada, Groenland, Alaska).

Lees vervolgens de tekst voor.

Leven op het koudste plekje van de wereld

Kenalogak en Aretak leven in het noorden van Canada aan de Hudsonbaai. Het is het koudste plekje van de wereld. Hier wonen de Inuit. Vroeger werden ze Eskimo's genoemd, maar dat hebben ze zelf liever niet. Voor hen is Eskimo een scheldwoord. Kenalogak en Aretak hebben zojuist hun vader geholpen met het bouwen van een iglo. Dat is een huis van blokken ijs. Nu mogen ze een tijdje in de sneeuw spelen. Kenalogak moet Aretak zoeken, die zich heeft verstopt. Kenalogak loopt om de iglo heen. Aretak kan nooit ver weg zijn, want de wolken hangen laag. Dan zou hij de iglo niet meer terug kunnen vinden en verdwalen in de uitgestrekte ijswereld. Opeens schrikt ze enorm. Ze ziet een wolf! Ze geeft een schreeuw van schrik en begint te rennen voor haar leven. Maar dan hoort ze Aretak hard lachen. Hij had zich verstopt onder een wolfsvacht. Woest smijt Kenalogak een hand sneeuw naar Aretak, maar even later kan ze er ook wel om lachen. 's Avonds is het feest. Opa en oma hebben een vriend uitgenodigd, een trommelaar. Eerst smult de familie van bevroren vis. Dan zingt de vriend een lied om te vieren hoe goed het leven is. Daarna voeren oma en de vriend een zangspel op. Ze maken diepe keelgeluiden, sneller en sneller, als een machtige echo. Voordat ze gaan slapen vertelt Aretak hoe hij zijn zusje aan het schrikken heeft gemaakt met een wolfsvacht. Iedereen moet lachen, ook Kenalogak. Maar ze denkt: wacht maar. Morgen als we weer buiten spelen, zal ik jou ook eens zo laten schrikken.

Jan Reynolds.

U houdt naar aanleiding van dit verhaal een gesprek waarbij u de volgende vragen kunt stellen:

- Wat vind je van het verhaal?
- Zou je ook in een iglo willen wonen? Waarom wel/niet?

U stelt vervolgens vragen over de gevoelens van de kinderen in het verhaal. Het is de bedoeling dat de leerlingen verwoorden hoe de personen zich voelden ook al staat dat niet direct in het verhaal.

- "Hoe zou Aretak zich gevoeld hebben toen hij zijn zusje zo hard zag wegrennen?"
- Hoe zou Kenalogak zich gevoeld hebben toen ze merkte dat haar broertje de wolf was?

- Hoe zou Kenalogak zich gevoeld hebben toen Aretak 's avonds het verhaal aan de familie vertelde?"

U laat de leerlingen in groepjes bedenken hoe Kenalogak haar broertje de volgende dag kan laten schrikken. Een leerling vertelt aan de groep wat het groepje bedacht heeft. Daarna vraagt u weer wat de gevoelens van beide kinderen daarbij kunnen zijn.

Afsluiting**10**

U bespreekt met de leerlingen het plaatje bij opdracht 1 in het Werkboek. Als de spelletjes die hier staan afgebeeld nog niet in de woordspin BUITEN SPELEN staan, schrijft u ze erbij (voetballen, knikkeren, touwtje springen, stoepkrijten). De leerlingen maken vervolgens opdracht 1.

Hang de woordspin BUITEN SPELEN goed zichtbaar op in de klas.

Didactische tip:

- Voor kinderen die les krijgen in een vreemde taal zult u veel dingen moeten illustreren. Zoek bijvoorbeeld bij dit verhaal een filmpje over Eskimo's.
- Het woord 'de mening' wordt in les 11 van dit thema aangeboden in combinatie met het woord 'de discussie'. In veel lessen vraagt u al naar de mening van de leerlingen, zoals in deze les 'Wat vind je van het verhaal?'. Laat het woord 'de mening' al regelmatig vallen door bijvoorbeeld te zeggen 'Wat vind je van het verhaal? Geef je mening'.

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 1

1

eigen antwoorden

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **protesteren, zich verzetten, tegensputteren** en **mokken**.
- De leerlingen oefenen het maken van gevolgtrekkingen (oorzaak – gevolg).

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordcluster 1
- Leeswijzer 1

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 2 en 3
- Taalleesboek 1, bladzijde 86 en 87, bladzijde 90/91 en 92
- Taalschrift

Vorbereiding

- Het woord ‘zich verzetten’ staat niet in het Woordweb. Schrijf het op een post-it en plak het erbij.
- Zorg voor een leeswijzer voor ieder kind.
- Zorg dat u weet hoe je het vijfstenenspel speelt. Dit staat beschreven in het verhaal op bladzijde 86 en 87 van het Taalleesboek. Een eenvoudigere vorm van het spel staat beschreven op bladzijde 110 en 111.
- Zoek vijf geschikte steentjes.

Extra oefening

- Taalleesboek 1, bladzijde 91 en 92 oefening 3.1 en 4

Betekenis van de woorden:

protesteren:	Protesteren is: zeggen dat je het ergens niet mee eens bent, of dat je iets niet wilt. Het gaat vaak samen met veel lawaai en boosheid.
zich verzetten:	Iemand die zich verzet, probeert iets tegen te houden. Hij vecht bijvoorbeeld terug als hij wordt aangevallen. Of hij gaat er flink tegen in als hij het er niet mee eens is.
tegensputteren:	Als je tegensputtert, zeg je dat je iets niet wilt. Je moppert een beetje. Maar op het laatste moment doe je het toch of vind je het toch goed. Tegensputteren is minder heftig dan protesteren.
mokken:	Mokken betekent: laten merken dat je boos bent, zonder dat je zegt waarom.

Start**5**

U geeft de leerlingen een reden om te gaan **protesteren** en zegt:

“Straks is het pauze, maar ik heb bedacht dat we maar binnen blijven en lekker doorwerken in plaats van buiten spelen. Het is toch eigenlijk zonde van de tijd om buiten te gaan spelen. Ik kan jullie veel beter wat extra werk geven, daar hebben jullie veel meer aan!”

U geeft de leerlingen even de tijd om op uw uitspraak te reageren.

Kern – Instructie 1

10

U vervolgt:

“Nu, zo te horen en te zien, vinden jullie dat geen goed plan. Jullie **protesteren**, jullie zeggen dat je het er niet mee eens bent. Jullie lijken wel een beetje op de mensen van het plaatje (U laat Woordweb 3 zien.) Die **protesteren** ook, die houden zelfs spandoeken omhoog. Daarop kun je lezen dat ze het er niet mee eens zijn. Ze **protesteren** door bij elkaar te komen en hun spandoeken omhoog te houden, met hun armen te zwaaien en van alles te roepen. Kijk eens wat op hun spandoeken staat! Sommige mensen **verzetten zich** echt als ze het er niet mee eens zijn. De politie heeft bijvoorbeeld iemand gearresteerd, maar die persoon is het er niet mee eens. Hij **verzet zich**, hij vecht terug. Gelukkig **protesteren** jullie niet zo luidruchtig en **verzetten** jullie je ook niet, maar jullie keken wel boos naar me. Als ik echt vol zou houden, denk ik dat jullie toch wel aan het werk zouden gaan. Jullie zouden nog wel **protesteren**, maar het toch doen. **Tegensputteren** noem je dat. Mopperen en zeggen dat je het niet wilt, maar het toch doen.”

U wijst de leerlingen op het Woordweb: **protesteren** (met veel lawaai en boosheid) en **tegensputteren** (enigszins **protesteren**, maar het toch doen en niet zo boos).

“Je kunt soms boos zijn en als je met **protesteren** of **tegensputteren** niks bereikt, dan ga je **mokken**. De anderen zijn al lang vergeten waar het over gaat en jij zit nog met een kwaad gezicht te **mokken**. Je zegt niks, maar je laat goed merken dat boos bent.”

U wijst het woord **mokken** aan in het Woordweb.

U benoemt de woorden nog een keer en beeldt ze uit. Laat vervolgens ook de leerlingen de woorden uitbeelden.

U bespreekt met de leerlingen opdracht 1, op bladzijde 3 in het Werkboek en laat ze het juiste woord bij het juiste plaatje schrijven.

Kern – Instructie 2**25**

U leest en behandelt de tekst ‘Het vijfstenenspel’ op bladzijde 86 en 87 van het Taalleesboek aan de hand van de leeswijzer, als volgt:

Stap 1

U leest de tekst samen met de leerlingen.

Licht eventueel het begrip ‘revanche’ kort toe. (Na een verloren partij nog een wedstrijd spelen en hopen dat je dan wel wint.)

Stap 2

U bepaalt samen met de leerlingen wat voor soort tekst dit is aan de hand van het schema bij nummer 2 van Leeswijzer 1. (De tekst kan echt gebeurd zijn-> de schrijver wil je met plezier laten lezen-> het is een verhaal.)

Begrijpen de leerlingen hoe het vijfstenenspelletje gaat? In het Taalleesboek op bladzijde 110, bij Leesbegrip 3 opdracht 1, staat het spel in een vereenvoudigde manier beschreven.

Stap 3

De leerlingen maken opdracht 1.2 op bladzijde 87 van het Taalleesboek in hun schrift. Spreek met de leerlingen af dat ze hun antwoord opschrijven in een zin.

Stap 4

U behandelt de antwoorden op de eerste 3 vragen van nummer 3.1 van Leeswijzer 1.

- “Wie komen erin voor?” (Suat, Ali, meester Jan-Willem, kinderen)
- “Wie is de hoofdpersoon?” (Ali en Suat zijn de hoofdpersonen.)
- “Wat gebeurt er?” (De jongens spelen het vijfstenenspel.)

Stap 5

U vraagt:

“Waar gebeurt het?” (op het schoolplein)

Vervolgens vraagt u:

“Hoe weet je dat?” (In de tekst staat dat meester Jan-Willem erbij komt en dat de kinderen weer naar de klas gingen.)

Vervolgens vraagt u:

“In welke tijd van het jaar speelt het verhaal zich af?” (in de zomer, want in regel 6 staat: ‘deze mooie zomerdag’)

U trekt voor de groep de conclusie:

“Soms staat er in het verhaal precies waar en wanneer iets gebeurt, maar soms ook niet. Dan moet je een beetje ‘tussen de regels door’ lezen.”

Daarna vraagt u op welke tijd van de dag het verhaal zich afspeelt. (overdag, onder schooltijd, tijdens de pauze) U vraagt of dat precies in de tekst staat (nee) en hoe je dan toch antwoord kunt geven? (In de tekst staat in regel 22: ‘...moeten ze weer naar de klas’.)

Stap 6

U schrijft het volgende schema op het bord:

oorzaak	gevolg
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Daarna vraagt u:

“Lees de eerste regel van het verhaal nog eens. Waarom riep Suat? (Hij had gezien dat Ali een steen bewogen had.)

“Wat moeten we onder ‘oorzaak’ schrijven en wat onder ‘gevolg’?”
(oorzaak: **Ali bewoog een steen.** gevolg: **Suat roept.**)

U schrijft de juiste antwoorden in het schema op het bord.

Zo nodig legt u oorzaak-gevolg iets meer uit.

“De oorzaak is datgene waardoor het gekomen is. Het gevolg is iets wat gebeurt, doordat er iets anders is gebeurd.”

Bij wijze van voorbeeld houdt u een stapeltje schriften voor u en laat ze los. De schriften vallen op de grond. U raapt ze op en herhaalt dit opnieuw. U zegt:

“Dat de schriften op de grond vallen was logisch, want ik liet ze los. De oorzaak, het loslaten van de schriften, had als gevolg dat ze op de grond vielen. Het een heeft met het ander te maken.”

U gaat verder met de tekst.

Vervolgens schrijft u in het schema onder oorzaak:

Meester komt tussenbeide.

Wat is het gevolg?

(De jongens houden op met ruziemaken.)

U zegt:

“We hebben nu twee voorbeelden van oorzaak en gevolg gehad. Bij welke van de twee staat het antwoord letterlijk in de tekst?” (het eerste voorbeeld)

“Hoe vind je het antwoord van het tweede voorbeeld?” (door tussen de regels door te lezen)

U schrijft onder ‘gevolg’:

Hoera...schreeuwen de kinderen.

“Wat is de oorzaak?” (De kinderen zijn blij dat Ali gewonnen heeft.)

“Staat het antwoord rechtstreeks in de tekst?” (nee, maar je kunt het er wel uithalen)

extra oefening

Taalleesboek 1, bladzijde 91 en 92 oefening 3.1 en 4

Afsluiting	5
-------------------	----------

Speel met de leerlingen het vijfstenenspel en schrijf het spel in de Woordspin BUITEN SPELEN erbij.

Antwoorden

Taalleesboek 1 bladzijde 87

1.2

1 Suat, Ali, meester Jan-Willem, kinderen

4 op een schoolplein

2 Ali en Suat zijn de hoofdpersonen.

5 in de pauze

3 De jongens spelen het vijfstenenspelletje.

extra oefening Taalleesboek 1, bladzijde 91 en 92

extra 3.1

Het gebeurt op een grasveld in een stad, want er is een torenflat.

extraplus 4

bijvoorbeeld:

oorzaak

gevolg

1 Een vrachtauto raakte Xander.

Hij rijdt in een rolstoel.

2 De jongens mikken niet goed.

De band valt niet uit de boom.

3 De liniaal komt tegen een tak.

Er vallen jonge blaadjes uit de boom.

Werkboek 2, bladzijde 2

1

1 tegensputteren

2 protesteren

3 mokken

4 zich verzetten

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het gebrek, gehandicapt, lichamenlijk gehandicapt, verstandelijk gehandicapt, zwakbegaafd** en **meervoudig gehandicapt**.
- De leerlingen oefenen met de relaties oorzaak-gevolg en middel-doel in korte teksten, door de woorden om en zodat toe te passen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 3 (gr. 8, Th. 5), Woordspoor 1 (gr. 8, Th. 5)

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 85, 96 t/m 99
- Taalschrift
- Werkboek 2, bladzijde 4 t/m 6

Vorbereiding

- Zorg voor post-its en een zwarte stift.
- In Woordcluster 3 ontbreken de woorden, het gebrek, gehandicapt en meervoudig gehandicapt. Schrijf deze woorden op post-its en plak ze erbij.

Extra oefening

- Taalleesboek 1, bladzijde 99, oefening 7

Betekenis van de woorden:

het gebrek:	Iemand met een gebrek, heeft een foutje aan zijn lichaam of aan zijn verstand, waardoor hij minder kan dan normale mensen.
gehandicapt:	Iemand die gehandicapt is, heeft een lichamenlijk of verstandelijk gebrek.
licamenlijk gehandicapt:	Iemand die lichamenlijk gehandicapt is, kan bijvoorbeeld niet lopen of kan zijn handen niet gebruiken. Er is iets mis met botten, spieren of zintuigen. Bijvoorbeeld: Door zijn lichamenlijke handicap moet Bas in een rolstoel zitten.
verstandelijk gehandicapt:	Iemand die verstandelijk gehandicapt is kan niet goed denken en dingen oplossen. Soms groeit het verstand niet mee. Dan blijft zo iemand zich altijd gedragen als een klein kind. Ook als hij volwassen is. Zo iemand noem je ook wel zwakbegaafd.
zwakbegaafd:	Iemand die zwakbegaafd is, heeft een verstandelijke handicap. Hij kan niet goed denken en kan geen problemen oplossen.
meervoudig gehandicapt:	Iemand die meervoudig gehandicapt is, is zowel lichamenlijk als verstandelijk gehandicapt.

Start	5
--------------	----------

U herhaalt met de leerlingen de woordspil BUITEN SPELEN. Vervolgens kijkt u met de leerlingen nog een keer naar de titelpagina op bladzijde 85 van het Taalleesboek. U omschrijft een kind op deze afbeelding en de leerlingen raden over wie u het hebt:

- Lisa staat te mokken. Ze wil heel graag voetballen, maar ze mag van haar broer niet mee doen. Wie is Lisa?
- Anna ziet dat haar vriendin vals speelt met knikkeren. Ze protesteert. Wie is Anna?
- Bas kon vroeger heel goed voetballen, maar nu kan hij dat niet meer. Hij heeft een ongeluk gehad. Wie is Bas?

Kern – Instructie 1	10
----------------------------	-----------

U legt uit:

“Bas is **gehandicapt**. Iemand die **gehandicapt** is, heeft een lichamelijk of een verstandelijk **gebrek**. Iemand met een **gebrek** heeft een foutje aan zijn lichaam of aan zijn verstand, waardoor hij minder kan dan normale mensen. Bas is **lichamelijk gehandicapt**. Mensen met een **lichamelijke handicap** hebben een **gebrek** aan hun lichaam. Er is iets mis met hun spieren, of met hun botten, of misschien met hun zintuigen. Er zijn ook mensen met een **verstandelijke handicap**. Zij kunnen hun verstand niet zo goed gebruiken. Ze kunnen niet zo goed denken en ze kunnen geen problemen oplossen. Meestal kunnen mensen met een **verstandelijke handicap** zich zelf niet redden. Er moet voor ze gezorgd worden. Deze mensen noem je ook wel **zwakbegaafd**.”

U toont Woordweb 3 en bespreekt de nieuwe woorden door de volgende vragen te stellen:

- “Mensen in een rolstoel hebben een **lichamelijke handicap**. Zij verbazen zich er vaak over dat veel mensen ze behandelen alsof ze ook een **verstandelijke handicap** hebben. “Dat ik mijn benen niet kan gebruiken, wil toch niet zeggen dat ik mijn verstand niet kan gebruiken!” , zeggen ze. Hoe zou jij het vinden als je ineens anders behandeld zou worden, omdat je in een rolstoel zit?
- Mensen met een **verstandelijke handicap** hebben beperkte verstandelijke vermogens. Maar dat betekent nog niet dat ze niets kunnen. Deze mensen zijn vaak heel creatief. Ze kunnen goed

tekenen of beeldhouwen. Ken je iemand met een **verstandelijke handicap?**”

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2	25
----------------------------	-----------

Stap 1

U bekijkt samen de tekening op bladzijde 97 van het Taalleesboek. Ga met de leerlingen na of er op de tekening in het boek nog activiteiten staan die niet in de woordspin terug te vinden zijn. Vul de woordspin aan met deze activiteiten.

Stap 2

U behandelt opdracht 1 op bladzijde 96 van het Taalleesboek mondeling met de leerlingen.

Stap 3

Vervolgens zet u het woordje **om** midden op het bord en vraagt u aan de leerlingen een zin te maken met dit woordje. Het moet een zin zijn over de tekening. (Bijvoorbeeld: Het kind heeft een schepje bij zich om het zand in de emmer te scheppen.)

“Wie kan er nog een zin bedenken met het woordje **om**?” (De man die de speelplaats schoonmaakt heeft handschoenen aan **om** geen vuile handen te krijgen.)

U zet nu het woordje **zodat** op het bord en vraagt:

“Wie kan ook met dit woordje een zin maken over de tekening?” (De man met de prikstok ruimt alle vuil op, **zodat** de speelplaats weer schoon is. De kinderen hebben een verentooi op hun hoofd, **zodat** ze op echte indianen lijken.)

Let u er vooral op dat de leerlingen de middel-doel- en oorzaak-gevolgrelatie in hun zinnen verwoorden.

Stap 4

U licht opdracht 3 t/m 6 op bladzijde 98 en 99 van het Taalleesboek toe. Geef indien nodig uitleg van het woord ‘reiniging’. (schoonmaakdienst/opruimdienst) De leerlingen maken in tweetallen de opdrachten 3 t/m 6 in hun Taalschrift. De vlotte leerlingen kunnen ook nog extra oefening 7 maken.

extra oefening

Taalleesboek 1, bladzijde 99 oefening 7

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat enkele leerlingen hun antwoord bij opdracht 5 voorlezen en uitleggen waarom ze hiervoor gekozen hebben.

Extra: Laat de leerlingen hun eigen speeltoestel ontwerpen en erbij schrijven wat alles is, zodat het een soort van werktekening wordt.

Antwoorden

Taalleesboek 1, bladzijde 96 t/m 99

1

bijvoorbeeld:

- 1 De kinderen in de stad spelen op deze speelplaats, omdat er nergens anders speelruimte is.*
- 2 Er liggen autobanden onder de wip, want dan komt de wip niet zo hard op de grond.*
- 3 De touwen hangen tussen de bomen, zodat ze langs het touw naar de andere boom kunnen.*

2

eigen verhaal

De oorzaak-gevolgrelatie moet in het verhaal beschreven zijn.

3

eigen zinnen

De middel-doelrelatie moet in de tekst beschreven zijn.

4

bijvoorbeeld:

- 1 De kinderen hebben schepjes bij zich om het zand in de emmer te doen.*
- 2 De vader en moeder zitten op de bank om hun kinderen in de gaten te houden.*
- 3 De kinderen hebben indianenkleren aan, zodat ze net echte indianen lijken.*
- 4 De vuilnisman gebruikt een prikstok, zodat zijn handen niet vuil worden.*

5

eigen tekst

6

eigen zinnen, waarin in zin 1 en 2 de middel-doelrelatie verwoord is en in zin 3 en 4 de oorzaak-gevolgrelatie

extra oefening Taalleesboek 1, bladzijde 99

7

bijvoorbeeld:

- 1 *Mijn rugzak is om mijn schoolspullen in te doen.*
- 2 *Een vrachtwagen is om heel veel zware dozen te vervoeren.*
- 3 *Internet is om informatie op te zoeken.*
- 4 *De bibliotheek is om boeken, cd's of dvd's te lenen.*
- 5 *De oven in de keuken is om een taart in te bakken.*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het waarnemen en verwerken van beeldende informatie.
- De leerlingen oefenen het toepassen van denkrelaties bij beeldende informatie.
- De leerlingen breiden hun woordenschat uit rond het thema 'Buiten spelen'.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspin BUITEN SPELEN

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 100 t/m 103, opdracht 2 t/m 6
- Taalschrift

Vorbereiding

- Zorg voor post-its en een zwarte stift.

Extra oefening

- Taalleesboek 1, bladzijde 103, oefening 4 t/m 6

Start**5**

U zegt:

“We gaan in deze les nu eens niet met teksten werken, maar goed naar een tekening over spelletjes kijken. Daar is heel veel op te zien. Je kunt er informatie uit halen, bijvoorbeeld welke spelletjes er gespeeld worden. Je kunt ook dingen te weten komen die niet op de tekening staan, door goed na te denken over wat je ziet.”

U bekijkt met de leerlingen bladzijde 100 en 101 van het Taalleesboek en u bespreekt welke spelletjes gespeeld worden op deze speelplaats. Schrijf de spelletjes die genoemd worden, maar die nog niet in de Woordspin BUITEN SPELEN staan, erbij.

Kern – Instructie 1**25**

U zegt:

“Van een tekst weten we dat je informatie rechtstreeks uit de tekst zelf kunt halen, maar ook dat je informatie kunt krijgen door goed na te denken over wat je leest. Dat noemen we ‘tussen de regels door lezen’. Bij een tekening is dat net zo.

Kijk bijvoorbeeld naar deze speelplaats. Je weet niet of de speelplaats bij een school hoort of niet. Dat kun je te weten komen door op andere dingen te letten. Wie ziet er iets waardoor je dat te weten kunt komen?” (Er is een patatkraam. Dan weet je dat de speelplaats niet bij een school hoort.)

U wijst erop dat de leerlingen bij elke opdracht de tekening goed moeten bekijken en u bespreekt kort de te maken opdrachten.

De leerlingen maken de opdrachten 2 en 3, op bladzijde 102 van het Taalleesboek in hun Taalschrift. De vlotte leerlingen kunnen verder gaan met de opdrachten 4 t/m 6.

Kern – Instructie 2	10
----------------------------	-----------

U bespreekt een paar van de gemaakte opdrachten. Daarbij besteedt u extra aandacht aan die opdrachten waarbij meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Vervolgens schrijft u onder elkaar de volgende woorden op het bord:

Wie?

Wat?

Waar?

Waarom?

U geeft een voorbeeld van een kind op de tekening in het Taalleesboek en schrijft dat als volgt in het schema:

Wie?   de jongen met de handen voor zijn ogen

Wat?   Hij telt tot...

Waar?   op het speelveld

Waarom?   Hij is tikker bij verstoppertje.

U laat de leerlingen meerdere voorbeelden noemen aan de hand van de tekening in het Taalleesboek. U vult het schema steeds klassikaal in.

Tot slot vraagt u:

“Waarom is het belangrijk om goed te leren kijken?” (Een tekening geeft meer informatie dan je alleen kunt zien. Door dingen te combineren en goed na te denken, kom je meer te weten dan dat je direct op de tekening ziet.)

“Waar kun je dit bij toepassen?” (bij tv-kijken, bij het kijken naar illustraties in allerlei soorten boeken)

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel ‘Ra, ra, wie is het?’ U omschrijft een kind op de tekening en de leerlingen raden om welk kind het gaat. Vervolgens draait u de rollen om en laat u een van de leerlingen een kind omschrijven.

Antwoorden

Taalleesboek 1, bladzijde 100 t/m 103

2

bijvoorbeeld:

- 1 Ik denk dat het herfst is, want de bladeren vallen.
- 2 Ik denk dat het niet zo koud is, want sommige kinderen hebben hun jas uitgetrokken.
- 3 b in een stad, want er zijn veel flats.

3

kind	soort spel	materiaal
1 badminton	racket en shuttle	
2 speelt in de zandbak		schep, emmer, vrachtwagen
3 knikkeren	knikkers	
4 hoela-hoep	hoepel	
5 touwtjespringen		springtouw
6 skateboarden		skateboard
7 rolschaatsen/skating		rolschaatsen/skates
8 voetballen	bal	
9 spelen op het klimrek		klimtoestel
10 wippen	wip	
11 schommelen	schommel	

extra oefening Taalleesboek 1, bladzijde 103

4

een zelfbedachte reden.

5

Ze gaan achter de bomen staan, want ze doen verstoppertje.

6

eigen keuze met vermelding van de reden

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met **ou** of **au**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden die eindigen op **-ig** of **-lijk**.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 7 t/m 9
- youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=hQot9JrHdaM> "Au-rap spelling"

Vorbereiding

- Zorg voor een groot karton en een zwarte stift.

Extra oefening

- Werkboek 2, bladzijde 9

Start**5**

U schrijft de volgende zin op het bord:

Vind je het niet zielig dat die oude pauw al zijn veren verliest?

U onderstreept de volgende woorden: zielig, veren, oude, pauw. U vertelt dat u met zulke woorden tijdens dit thema gaat oefenen, namelijk:

- woorden met au of ou;
- woorden die eindigen op -ig of -lijk;
- woorden die eindigen op -eren, -oren en -euren.

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

U maakt op het karton de woordkast AU/OU. U vraagt de leerlingen eerst om woorden te bedenken met *au*. Deze schrijft u in de juiste kolom. U herhaalt dit met *ou*. U legt nog een keer uit dat woorden met *au* en *ou* weetwoorden zijn, net als woorden met *ei* en *ij*. Je moet uit je hoofd leren welke woorden je met een *au* schrijft en welke woorden je met *ou* schrijft.

Stap 2

U bekijkt met de leerlingen de zinnen bij opdracht 1, op bladzijde 7 van het Werkboek. U legt uit dat dit inprentingszinnen zijn. Woorden met een *au/ou* klank die niet in deze zinnen staan, schrijf je met *ou*. Door deze zinnen uit het hoofd te leren, weten de leerlingen welke woorden je met *au* schrijft.

- 1 De **pau**s rijdt in een **blauwe auto**.
- 2 In de **pauze** eten we **gauw** een **augurk** met **rauwe** ham.
- 3 Is de pizza een beetje **flauw**? Doe er dan **sau**s over.

- 4 De kater slaat plotseling met zijn **klauw** naar de **pauw**.
- 5 **Au!** Die broek zit veel te **nauw**.
- 6 “Haal een glas **lauwe** melk voor me!”, **snauwt** de man.
- 7 De poes **klauterde** in een hoge boom, waar ze bleef **miauwen**.
- 8 Oma vindt het erg **benauwd** in de **sauna**.
- 9 “Ik heb een **kabeljauw** gevangen met **kauwgom!**”, roept de visser.
- 10 De dirigent trok zijn **wenkbrauwen** op toen er nauwelijks **applaus** klonk.
- 11 Grijs wolken en een **grauwe** lucht zie je niet in de maand **augustus**.

U leest samen de zinnen en bespreekt per zin de *au*-woorden en de betekenis van deze woorden. Vervolgens vult u de woordkast AU/OU aan met deze woorden, mochten ze nog niet in de woordkast staan. Herinner de leerlingen eraan dat als je *au* aan het einde hoort je altijd *auw* schrijft, behalve bij *au!* Tot slot herhaalt u de zinnen opnieuw. De leerlingen zeggen ze na.

Stap 3

U legt uit dat u de Woordkast in de klas ophangt, zodat de leerlingen hier even kunnen kijken als ze twifelen of een woord met *au* of *ou* wordt geschreven. Door een woord vaak te zien, blijft het beter ‘hangen’. U spreekt met de leerlingen af, dat als ze gedurende het jaar een *au* of *ou* woord tegenkomen dat nog niet op de lijst staat, ze dit in de juiste kolom erbij mogen schrijven.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U spreekt de woorden /aar/dug/ en /heer/luk/ langzaam en duidelijk uit. U laat een leerling deze woorden op het bord schrijven. De woorden worden besproken en u legt uit dat dit net-als woorden zijn.

- “Als je een woord hoort net als ‘aardig’, schrijf je achteraan ig, niet ug. Behalve bij het woord ‘terug’.
- “Als je een woord hoort net als ‘heerlijk’, schrijf je achteraan lijk, niet luk. Behalve bij het woord ‘geluk’.”

Hierna nemen de leerlingen hun Werkboek voor zich op bladzijde 8, opdracht 2. U leest een zin voor waarin een *-ig-* of een *-lijk-*woord voorkomt. De leerlingen moeten dit woord opschrijven. Na elke zin controleert u of de leerlingen het juiste woord hebben opgeschreven. Zo nodig volgt correctie. U gebruikt de volgende zinnen:

- 1 We gaan **wekelijks** bij oma op bezoek.
- 2 Mijn broer heeft **tijdelijk** een baan bij de supermarkt.
- 3 Praat niet zo hard want het is hier nogal **gehorig**.
- 4 Het is heel **gezellig** op school.

- 5 Mark vindt deze woorden **gemakkelijk**.
- 6 De arrestant bleek **onschuldig** te zijn.

De leerlingen maken vervolgens opdracht 3 in hun Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bekijkt nog een keer de zin die u in het begin van de les op het bord hebt gezet. Welke soort woorden zijn in deze les al aan bod gekomen? Welke niet?

U speelt het spel 'Galgje' met een woord uit één van deze drie categorieën. Als de leerlingen het juiste woord geraden hebben, laat u de leerlingen ook vertellen bij welke categorie dit woord hoort.

Hang de woordkast AU/OU goed zichtbaar op in de klas.

extra oefening

In klas 4 hebben de leerlingen kennis gemaakt met 'de Au-rap' De tekst van deze rap staat op bladzijde 9 van het Werkboek.

Die prachtige pauw
heeft zo'n last van zijn klauw.
Wat zelig, straks valt de stakker nog flauw.

Laura eet graag rauw,
dus niet warm, liever lauw,
met saus gemaakt van druppeltjes dauw.

Pauls jas is niet blauw,
meer een tikkeltje grauw.
Maar als je dat opmerkt dan krijg je een snauw.

Als ik vettigheid kauw,
wordt mijn broek veel te nauw.
En dat doet au!
Dus stop ik maar gauw.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 2, bladzijde 7 en 8

2

1 wekelijks
2 tijdelijk

3 gehorig
4 gezellig

5 gemakkelijk
6 onschuldig

3

- 1 aardig
- 2 moeilijk
- 3 angstig

- 4 onschuldig
- 5 gemakkelijk
- 6 heerlijk

- 7 ijverig
- 8 gezellig
- 9 mogelijk

- 10 spijtig

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de woning**, **bewoond**, **onbewoond** en **leegstaand**.
- De leerlingen oefenen het afmaken van een verhaal op basis van een hoorspelfragment.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 1

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 10 t/m 12

Betekenis van de woorden:

de woning:	Een woning is een gebouw of een stukje van een gebouw om in te wonen.
bewoond:	Een bewoond huis is een huis waar mensen in wonen.
onbewoond:	Een onbewoond huis is een huis waar niemand meer in woont.
leegstaand:	Een leegstaand huis is een huis waar niemand meer in woont en waar ook geen meubels meer in staan.

Start**5**

U vertelt:

“Ik was laatst op weg naar Baby Beach en zag daar in de buurt allemaal huizen met planken voor de ramen getimmerd. De deuren hingen scheef en er zat geen verf meer op de kozijnen. Sommige huizen hadden zelfs geen dak meer. Door een kiertje kon ik zien dat er niks meer in huis stond. Geen meubels, geen vloerkleed, helemaal leeg. Mijn oom heeft één van deze **leegstaande woningen** gekocht. Hij gaat het opknappen en er een mooi huis van maken. Nu is het nog **onbewoond**, maar over een tijdje wonen er weer mensen.

Kern – Instructie 1**10**

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Wordweb.

Nadat u de woorden hebt uitgelegd, maakt u met de leerlingen opdracht 1 en 2 in het Werkboek. Bij opdracht 1 herhaalt u de verschillende soorten woningen die de kinderen al kennen. (Leerjaar 4, Thema 5, Gebouwen, groot en klein) Bij opdracht 2 besteedt u aandacht aan de kenmerken van een **leegstaand** en een **bewoond** huis.

U herhaalt de vorige Wordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2	25
----------------------------	-----------

Stap 1

U legt uit:

“Ik laat jullie dadelijk het begin van een verhaal horen. Dan stop ik middenin het verhaal en mogen jullie in tweetallen bedenken hoe het verhaal verder zal gaan. In jullie verhaal moet een **leegstaande woning** voorkomen. Het is niet zomaar een **onbewoond** huis; **de woning** ziet er vreselijk uit en moet opgeknapt worden. Je moet het zo spannend mogelijk maken! “

Stap 2

U start het geluidsfragment. Zo nodig laat u het twee keer beluisteren.

Fragment 4

(De zoemer van de schoolbel gaat en je hoort kinderen roepend en gillend naar buiten rennen. Dan hoor je twee jongetjes met elkaar praten.

Jongen 1: “He Tijn, ga je mee naar huis of zullen we nog even spelen?”

Jongen 2: “Nou, ik hoef nog niet naar huis. Maar wat zullen we doen? Ik weet niks.”

Jongen 1: “Kijk eens wat ik hier heb! Pas op... niemand mag het zien hoor!” (Er wordt gerammeld met een halfleeg lucifersdoosje)

Jongen 2: “Ooh... Hoe kom je daaraan? Mag dat wel?”

Jongen 1: “Ach joh, dat is helemaal niet gevaarlijk. Kijk maar.”

Jongen 2: “Maar eh... wat wil je daar nou mee doen?”

Jongen 1: “Kom maar mee... ik heb een plannetje.”

Elk tweetal krijgt nu de gelegenheid om de rest van het verhaal te bedenken. Het moet aansluiten op het zojuist afgespeelde fragment. Daarna mag er vrij gefantaseerd worden over het verloop van het verhaal. Als er een verhaal bedacht is, schrijft één van elk tweetal het kort op. Na enige tijd vraagt u de leerlingen om het verhaal af te ronden.

Stap 3

Als de verhalen opgeschreven zijn, laat u een aantal groepjes hun verhaal voorlezen. U let daarbij speciaal op de volgende punten:

- Is het hoorspelfragment door iedereen op dezelfde manier opgevat of zijn er verschillen?
- Past het vervolg goed bij het begin van het hoorspel? Speelt de **leegstaande woning** een rol?
- Heeft het verhaal een logisch slot?

Stap 4

Daarna laat u het volgende fragment beluisteren.

Fragment 5

(Brandweersirene, de auto is net aan komen rijden. Geroezemoes van mensen. Dan hoor je twee jongetjes huilen en de stem van een agent.)

Jongen 2: “Ja maar, die lucifers zijn niet van mij. Ik deed helemaal niks. Ik wil naar huis.”

Agent: “Niets mee te maken van wie die lucifers waren. Jullie waren alle twee in dat **leegstaande** huis. En jullie gaan alle twee mee naar het bureau. Dan zullen we jullie ouders eens bellen. En geloof maar dat er dan wat zwaait. Vooruit, in de auto jullie.”
(voetstappen van de agent en de jongens
De voordeur slaat dicht en daarna rijdt de auto weg.)

Vervolgens vraagt u aan de leerlingen welk groepje een verhaal bedacht heeft dat veel lijkt op het hoorspel (of daar het dichtst bij in de buurt komt). Dat groepje mag zijn verhaal voorlezen.

Als er tijd over is, kunt u een ander groepje, dat juist een heel ander einde had bedacht, zijn afloop laten voorlezen.

Afsluiting**5**

U laat de leerlingen een titel bij het verhaal bedenken. Schrijf de verschillende titels op het bord en bepaal door te stemmen welke titel het beste is.

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 11 en 12

1

iglo, woonboot, flat, rijtjeshuis, villa, paleis, appartement, kasteel, bungalow, hut, vakantiehuis, woonwagen, trailer.

2.1

links: bewoond   rechts: leegstaand

2.2

een bewoond huis:

1 je hoort en ziet mensen

2 een verzorgde tuin

3 er staan spullen in en om het huis

een leegstaand huis:

1 geen meubels

2 planken voor de ramen

3 onverzorgde tuin

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp en het gezegde in een korte zin.
- De leerlingen leren de termen: het onderwerp, het gezegde.
- De leerlingen oefenen het uitbreiden van onderwerpen die uit een zelfstandig naamwoord bestaan tot woordgroepen.
- De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp in zinnen met een woordgroep als onderwerp.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 1, opdracht 1 t/m 5.2, bladzijde 103 t/m 107
- Taalschrift

Start**5**

U schrijft de volgende zin op het bord:

Anna speelt in de tuin.

U leest de zin voor en vraagt uit hoeveel woorden de zin bestaat. U vertelt dat het een korte zin is, maar dat je er toch veel informatie uit kunt halen. Om dit te demonstreren stelt u de volgende vragen:

- “Wie speelt in de tuin?”
- Wat doet Anna?
- Waar speelt Anna?”

U onderstreept het woord Anna met geel en het woord speelt met rood.

U zegt:

“We gaan in deze les een paar nieuwe dingen leren. We leren wat het onderwerp is (U wijst Anna aan.) en wat het gezegde is (U wijst speelt aan.), en we leren ze in een zin op te zoeken. Ook gaan we oefenen met het langer of juist korter maken van het onderwerp in een zin.”

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

U leest met de leerlingen de tekst op bladzijde 103 van het Taalleesboek en maakt samen de bijbehorende opdracht op bladzijde 104 in het schrift.

Stap 2

Hierna schrijft u de volgende zin op het bord:

Tim voetbalt.

U vertelt dat deze zin uit twee delen bestaat: 'Tim' en 'voetbalt'. U laat dit als volgt zien op het bord:

Tim/voetbalt.

De zin vertelt dat Tim iets doet. Tim is het onderwerp. En 'voetbalt' zegt wat Tim doet. Dit zinsdeel noemen we het gezegde.

“Wie kan het onderwerp en het gezegde noemen in de volgende zinnen?”

De jongen leest.

Hij grinnikt.

Huilt Freek?

U zet steeds weer een streep tussen het onderwerp en het gezegde. Daarna zet een rondje met geel kleurekrijt om alle onderwerpen op het bord. U zegt:

“Dit zijn allemaal onderwerpen van de zinnen op het bord. We gaan eens kijken wat voor soort woorden dit zijn.”

U probeert de leerlingen vast te laten stellen wat voor soort woorden het zijn. (Tim en Freek: eigennamen, (de) jongen: zelfstandig naamwoord, hij: persoonlijk voornaamwoord.)

Hierna doet u hetzelfde met de gezegden op het bord. Eerst zet u er een rood gekleurd rondje om. Daarna laat u zin voor zin nagaan wat voor soort woord het gezegde is. (in alle gevallen een werkwoord) Werkwoorden zijn woorden die vertellen wat iemand doet.)

Stap 3

U zegt dat u nu een moeilijke zin op het bord gaat schrijven. De leerlingen moeten het onderwerp en het gezegde hiervan noemen.

De dikke jongen met het rode vest rent.

U vertelt dat het het gemakkelijkst is om in zo'n zin eerst het gezegde aan te wijzen.

“Dat is het woord dat vertelt wat iemand doet.” (rent)

En dan kun je vragen:

“Wie doet het?” (de dikke jongen met het rode vest.)

“Dat is het onderwerp.”

U herhaalt dit met de volgende zinnen:

Tim en zijn vriendjes spelen.

Stuiter de mooie bal van Freek?

Bij de laatste zin kan de vraag gesteld worden:

“Wat stuiter er?”

Stap 4

U bespreekt vervolgens de opdrachten 2.1 t/m 5.2 op bladzijde 105 t/m 107 en u laat de leerlingen deze opdrachten in hun Taalschrift maken.

Besteed extra aandacht aan opdracht 3.1 en 5.2 bij de uitleg. Bij deze opdrachten moeten de leerlingen de onderwerpen uitbreiden en veranderen.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U schrijft op het bord: **De jongen schreeuwt.** Vraag aan de leerlingen om het onderwerp langer te maken. Steeds langer...en langer...

Antwoorden

Taallesboek 1, bladzijde 103 t/m 107

1

1 zij

3 het

5 zij

2 hij

4 het

2.1

1 Tim/voetbalt.

4 Grinnikt/hij?

2 Hij/speelt.

5 Denkt/Tim?

3 De voetbal/valt.

2.2

1 Tim

4 hij

2 hij

5 Tim

3 de voetbal

2.3

d een werkwoord

3.1

bijvoorbeeld:

- 1 *Huilen de jongens van hiernaast?*
- 2 *De nare dikke jongen grinnikt.*
- 3 *Stuiter de nieuwe bal van Freek?*
- 4 *De twee jongens rennen.*
- 5 *Een vreemde mevrouw kijkt.*

3.2

- 1 *Huilen/de jongens van hiernaast?*
- 2 *De nare dikke jongen/grinnikt.*
- 3 *Stuiter/de nieuwe bal van freek?*
- 4 *De twee jongens/rennen.*
- 5 *Een vreemde mevrouw/kijkt.*

4.1

- 1 *De moeder van Tim/lacht.*
- 2 *Tim en zijn zus/knikkeren*
- 3 *Huilt/het zusje van Freek?*
- 4 *De nieuwe bal/rolt.*
- 5 *Vlucht/de jongen met het rode jack?*

4.2

1 <i>Zij lacht.</i>	3 <i>Huilt zij?</i>
2 <i>Zij knikkeren.</i>	4 <i>Hij rolt.</i>
	5 <i>Vlucht hij?</i>

5.1

1 <i>wandelen</i>	3 <i>tennisen</i>
2 <i>spelen</i>	4 <i>voetballen</i>

5.2

bijvoorbeeld:

- 1 *Mijn vader en ik wandelen.*
- 2 *Spelen jij en je zusje?*
- 3 *Tennissen doen je vader en moeder?*
- 4 *Freek en ik voetballen.*

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de vorm**, **de werkwoordsvorm** en **de woordenboekvorm**.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 2

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 13 t/m 17

Vorbereiding

- Zorg voor een woordenboek voor iedere leerling.

Betekenis van de woorden:

de vorm: De vorm is: hoe iets eruitziet.

de werkwoordsvorm: De werkwoordsvorm is een vorm van het werkwoord. 'Fietst', 'fietsen' en 'gefietst' zijn vormen van het werkwoord fietsen.

de woordenboekvorm: De woordenboekvorm is de vorm van een woord zoals die in een woordenboek te vinden is. Dit is het hele werkwoord.

Start**5**

U kijkt met de leerlingen naar de Woordwebben die gedurende dit thema al aan bod zijn gekomen. U vertelt dat de kinderen al veel moeilijke woorden hebben geleerd, bijvoorbeeld 'tegensputteren', 'leegstaand', et cetera...

Weten de leerlingen nog wat deze woorden betekenen? Of moeten ze nog een keer worden opgezocht in het woordenboek?

Kern – Instructie 1**30**

U zegt:

"Ik moest laatst een woord opzoeken in het woordenboek omdat ik niet wist wat het betekende. Ik kwam in een boek het woord *fabriceert* tegen. (U schrijft dit woord ook op het bord.) Ik pakte mijn woordenboek, maar ik zag het woord nergens staan. Pakken jullie het woordenboek er maar eens bij. *Fabriceert* staat er niet in, maar het woord *fabriceren* wel. *Fabriceert* is een vorm van het (hele) werkwoord *fabriceren*. Als je in het woordenboek alle **werkwoordsvormen** zou zetten dan werd het veel te dik. Dan moest je ook de vormen zoals: *fabriceert*, *fabriceer*, *fabriceerde* enzo erin zetten. In het woordenboek staat alleen het hele werkwoord."

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb.

Nadat u de woorden hebt uitgelegd, schrijft u de volgende woorden op het bord:

loop (lopen)
denkt (denken)
moppert (mopperen)
mokte (mokken)

U gebruikt het woord eerst in een zin en vraagt vervolgens aan de leerlingen wat het hele werkwoord is dat erbij hoort. Schrijf dit achter het woord op het bord. U legt uit dat het hele werkwoord ook de vorm is die in het woordenboek staat. En dat het daarom ook weleens **de woordenboekvorm** wordt genoemd. Je kunt erachter komen of het werkwoord het hele werkwoord is door er 'ik kan' of 'ik wil' voor te zetten.

De leerlingen maken de opdrachten 1, 2, 3, 4 en 5 in het Werkboek.

U controleert en bespreekt de antwoorden.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U houdt een wedstrijdje 'Woorden opzoeken'. U schrijft een woord op het bord en de leerlingen zoeken de bijbehorende **woordenboekvorm** zo snel mogelijk op in het woordenboek. Degene die het woord gevonden heeft steekt zijn woordenboek in de lucht met de vinger op de goede bladzijde. Wie is het snelste?

Didactische tip: Herhaal gedurende dit thema de volgende regel bij iedere opdracht waar deze regel van toepassing is: *Je kunt erachter komen of het werkwoord het hele werkwoord is door er 'ik kan' of 'ik wil' voor te zetten.*

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde. 14 t/m 17

1

1b een van de volgende woorden; *ren, rent, rende, renden, gerend*

1c een van de volgende woorden; *lach, lacht, lachte, lachten, gelachen*

1c een van de volgende woorden: *praat, praatte, praatten, gepraat*

1d een van de volgende woorden: *slaap, slaapt, sliep, sliepen, geslapen*

1e een van de volgende woorden: *spring, springt, sprong, sprongen, gesprongen*

2

2b dromen

2c zingen

2c roepen

2d eten

2f drinken

2g eten

2h hebben

2j zeggen

2k beloven

2l protesteren

3

groen kleuren: 1, 3, 4, 9, 11, 13, 14, 15, 18, 23, 27, 28

tekening: een dino

4

4a dragen

4b lezen

4c mokken

4d lopen

5

oplossing rebus: woordenboekvorm

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **schade aanrichten**, **de schade**, **vernielen** en **het vandalisme**.
- De leerlingen oefenen onderwerp en gezegde aanwijzen in een korte zin met een onovergankelijk werkwoord.
- De leerlingen oefenen het uitbreiden van onderwerpen die uit een woord bestaan tot woordgroepen.
- De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp in zinnen met een woordgroep als onderwerp.
- De leerlingen oefenen het herleiden van vormen van het werkwoord tot de infinitief.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 3, Woordcluster 3

Individueel

- Taalleesboek, bladzijde 113 t/m 115 opdracht 1.1 t/m 3
- Werkboek 2, bladzijde 18 en 20
- Taalschrift

Voorbereiding

- Zorg voor attributen waarmee u voor politieagent kunt spelen, zoals een pet, of een fluitje.
- Zorg voor post-its en een zwarte stift.

Extra oefening

- Taalleesboek 1, bladzijde 115 en 116 oefening 4 t/m 6

Betekenis van de woorden:

schade aanrichten: Schade aanrichten betekent: iets kapot maken.

de schade: De schade is dat wat kapot gemaakt is, bijvoorbeeld: de schade aan een dak na een orkaan.

vernielen: Iets vernielen betekent: iets kapot maken. Het verschil tussen vernielen en schade aanrichten is dat vernielen vaak expres gebeurt.

het vandalisme: Vandalisme betekent dat mensen zomaar dingen op straat vernielen. Dat doen ze omdat ze zich vervelen en niets anders weten te bedenken.

Start**5**

U vertelt dat vandaag een politieman op bezoek komt. Er is namelijk met een spuitbus op een muur van de school geschilderd en hij komt praten over **vandalisme**.

Kern – Instructie 1

10

Gebruik de attributen en zet een echte politiestem op als u de volgende tekst vertelt:

“Zo jongens en meisjes, vandaag gaan we het hebben over **vandalisme**. Zoals jullie weten hebben ze vannacht met een spuitbus op de muur van jullie school geschreven en dat mag niet. Dat is **vandalisme**. **Vandalisme** zie je overal op straat. **Vandalisme** betekent dat dingen op straat zomaar kapot of vies of lelijk gemaakt worden. Vaak gebeurt dit uit verveling. Voorbeelden van **vandalisme** zijn: kapotte bushaltes, muren waar met spuitbussen op gekladderd is, prullenbakken die in brand zijn gestoken enzovoort. Dat is allemaal **vandalisme**.

Er worden dus veel dingen zomaar **vernield**. **Vernielen** betekent kapotmaken. Een ander woord voor **vernielen** is **schade aanrichten**. Mensen kunnen **schade aanrichten**, maar bijvoorbeeld ook de wind of de regen kan **schade aanrichten**, bijvoorbeeld tijdens een storm of orkaan. Dat hoor je soms in het nieuws: ‘De orkaan **vernielde** een hele stad. **De schade** is meer dan 1 miljoen florin!’ Het woord **schade** zegt dus ook iets over hoeveel het kost om alles wat **vernield** is weer goed te maken.’

Bespreek de woorden door met de leerlingen opdracht 1 op bladzijde 19 in het Werkboek te maken.

Vraag vervolgens of de leerlingen voorbeelden van **vandalisme** kennen in hun eigen omgeving.

Schrijf de aanvullende woorden op post-it's en voeg ze bij één van de drie kolommen in het Woordweb.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

25

Stap 1

U leest samen het verhaal over **vandalisme** op bladzijde 113 van het Taallesboek. Vervolgens legt u kort de opdrachten 1.1 t/m 2.2 uit. Herhaal hierbij kort wat ook alweer het onderwerp en het gezegde is. De leerlingen maken de opdrachten in hun Taalschrift.

Stap 2

De antwoorden van opdracht 1 worden besproken. Bij opdracht 1.1 vraagt u steeds uitdrukkelijk wat het onderwerp (‘wie doet/doen iets?’) en wat het gezegde (‘wat doet/doen hij/zij?’) is. Bij opdracht 1.2 laat u de leerlingen

ontdekken dat in vraagzinnen het onderwerp en het gezegde van plaats verwisselen: het gezegde staat nu voor het onderwerp.

Stap 3

In de zinnen bij opdracht 1.1 zijn steeds mensen het onderwerp. “Kan een dier ook onderwerp zijn? Wie kan er een kort zinnetje bedenken met een dier als onderwerp?” (bijvoorbeeld: de vis zwemt.) ‘Kan een ding ook onderwerp zijn?’ (ja, bijvoorbeeld: het glas valt) Je kunt hier niet vragen ‘wie iets doet, maar ‘wat iets doet’. (het glas)

Stap 4

U bespreekt kort de antwoorden van opdracht 2.

Stap 5

U schrijft het woord **kijkt** op het bord. Dit is het gezegde in de zin: Tim kijkt. ‘Wat voor een soort woord is ‘kijkt’ eigenlijk: een eigenaam, een zelfstandig naamwoord, een lidwoord of een werkwoord?’ (een werkwoord) U maakt nog eens duidelijk dat ‘kijkt’ eigenlijk een bepaalde vorm van een werkwoord is. Het is een werkwoordsvorm. U vraagt dan: ‘Welk hele werkwoord hoort erbij?’ (kijken) U vraagt wie er nog andere werkwoordsvormen van het werkwoord ‘kijken’ weet. Als er geen antwoord komt, helpt u door zinnetjes te zeggen waarin een vorm van ‘kijken’ moet worden ingevuld. Deze schrijft u op het bord:

Ik .....vaak naar de TV. (kijk)

We hebben naar een film ..... (gekeken)

Gisteren .....ik naar een quiz. (keek)

Mijn vader en moeder .....toen ook. (keken)

U behandelt opdracht 3, op bladzijde 115 in het Taalleesboek mondeling.

extra oefening

Taalleesboek 1, bladzijde 115 en 116

Afsluiting	5
-------------------	----------

U schrijft op het bord het hele werkwoord ‘lopen’. De leerlingen krijgen 2 minuten om zoveel mogelijk werkwoordsvormen van lopen in hun Taalschrift te schrijven. Wie heeft de meeste werkwoorden gevonden?

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 19 en 20

1

eigen antwoorden

Taalleesboek 1, bladzijde 113 t/m 115

1.1

1 *Tim/kijkt.*

3 *De blonde jongen/lacht.*

2 *Twee grote jongens/staan.*

1.2

1 *Kijkt/Tim?*

3 *Lacht/ de blonde jongen?*

2 *Staan/ twee grote jongens?*

2.1

1 *hij*

3 *hij*

5 *hij*

2 *ze*

4 *ze*

2.2

bijvoorbeeld:

1 *De jongen op het bed leest.*

4 *Schrikken de grote jongens?*

2 *Twee grote jongens staan.*

5 *De politieagent van de andere auto belt.*

3 *Gooit de blonde jongen?*

3

1 *zitten*

3 *horen*

5 *pakken*

7 *scheuren*

2 *kijken*

4 *gaan*

6 *gooien*

8 *vernielen*

extra oefening Taalleesboek 1, bladzijde 115 en 116

extra 4

1 *het glas*

3 *de twee grote jongens*

2 *de politiewagen*

4 *de agent*

extra 5

bijvoorbeeld:

1 *rennen-ren-renden-gerend*

4 *schrikken-schrik-schrikt-schrok*

2 *staan-sta-stonden-gestaan*

5 *doen-doe-doet-deed*

3 *zeggen-zei-zeiden-gezegd*

extraplus 6

bijvoorbeeld:

- 1 (Het glas valt aan diggelen.)*
- 2 De scherven liggen op de grond.*
- 3 Het bushokje staat in de straat van Tim.*
- 4 Scheurt de politiewagen de hoek om?*
- 5 De politieauto stopt aan het eind van de straat.*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met **-eren**, **-oren** en **-euren**.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 21 en 22
- kladblaadjes

Vorbereiding

- Zorg voor een groot karton en een zwarte stift.

Start**10**

U herinnert de leerlingen aan de volgende zin:

Vind je het niet zielig dat die oude pauw al zijn veren verliest?

U onderstreept nogmaals de volgende woorden: *zielig, veren, oude, pauw*.

U vraagt aan de leerlingen of ze nog weten welk soort woorden in les 5 aan bod zijn gekomen (woorden met *au* of *ou*, woorden die eindigen op *-ig* of *-lijk*) en welk soort woorden nog niet (woorden die eindigen op *-eren*, *-oren* en *-euren*).

U herhaalt kort de uitleg die bij woorden met *au* of *ou* en woorden die eindigen op *-ig* en *-lijk* hoort. Deze laatste uitleg is ook te vinden op bladzijde 3 en 4 van het Werkboek.

Kern – Instructie 1**30****Stap 1**

U schrijft op het bord:

beren**horen****kleuren**

U vraagt wat er lastig is aan het schrijven hiervan (Je hoort bij *-eren*, *-oren* en *-euren* iets anders dan je schrijft). U schrijft *beer*, *hoor* en *kleur* erboven zodat het volgende op het bord komt te staan:

beer**hoor****kleur****beren****horen****kleuren**

U legt uit:

”Je kent de woorden met *-eer*, *-oor* en *-eur*. De *ee* van *beer* en de *oo* van *hoor* zijn lange klinkers. Maak je die woorden langer?

Aan het eind van de klankgroep schrijf je dan een e en o (*beer-beren, hoor-horen*). De *eu* van *kleur* is een tweetekenklank. Na een tweetekenklank schrijf je een medeklinker (*kleur-kleuren*).

Woorden **net als** *beren, horen* en *kleuren* die eindigen op *-eren, -oren, -euren*, schrijf je zo:

Maak je woorden op *-eer* langer? Dan schrijf je *-eren*.

Maak je woorden op *-oor* langer? Dan schrijf je *-oren*.

Maak je woorden op *-eur* langer? Dan schrijf je *-euren*."

Stap 2

De leerlingen moeten nu (dit kan prima in tweetallen) zoveel mogelijk woorden met *-eren, -oren* en *-euren* bedenken binnen een minuut. Deze woorden schrijven ze op een kladblaadje. U inventariseert de bedachte woorden op het bord. De leerlingen nemen ze in drie kolommen over in hun Werkboek, op bladzijde 21, bij opdracht 1.

Stap 3

U leest nu steeds een zin voor. De leerlingen schrijven de woorden met *-eren, -oren* en *-euren* in de goede kolom bij opdracht 1.

Hierna volgt onmiddellijke correctie via het bord. U gebruikt de volgende zinnen:

1. Als het gaat **onweren**, gaan we niet naar buiten.
2. De broeken **verkleuren** in de was.
3. Hij heeft de wedstrijd op het nippertje **verloren**.
4. De meisjes **bespeuren** een vieze geur in het kantoor.
5. De jongens **overhoren** elkaar.
6. Wat zou hem toch **mankeren**?

Stap 4

De leerlingen maken opdracht 2 en 3 in hun Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel 'Galgje' met een woord uit één van deze drie categorieën. Als de leerlingen het juiste woord geraden hebben, laat u de leerlingen ook vertellen bij welke categorie dit woord hoort.

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 21 en 22

1

eigen woorden

eren oren

euren

onweren   verloren   verkleuren

mankeren   overhoren   bespeuren

2

1 mankeren

3 trakteren

5 verstoren

7 verscheuren

2 bespeuren

4 ijsberen

6 verhoren

8 kleuren

3

1 mankeren

6 beren, boren

2 overhoren

7 onweren

3 trakteren

8 kleuren, kleren

4 speuren, sporen, speren

9 koren, keren, keuren

5 verloren

10 proberen

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de discussie** en **de mening**.
- De leerlingen oefenen het voeren van een discussie op basis van argumenten.

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 4

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 23 t/m 25

Vorbereiding

- Zorg voor post-its en een zwarte stift.

Betekenis van de woorden:

de discussie: Een discussie is een gesprek tussen mensen die zeggen wat ze ergens van vinden.

de mening: Je mening is hoe je over iets denkt, wat je ervan vindt.

Start**5**

U komt opgewonden binnen en zegt:

“Ik had net een **discussie** met juffrouw.... (U zegt hier de naam van een juffrouw die de leerlingen kennen.) Ik heb het er warm van, poeh. We hadden heel verschillende **meningen**.”

Kern – Instructie 1**10**

U vervolgt:

“Ik ga uitleggen wat ik net zei. Ik had een **discussie** met juffrouw .... Ik bedoel dan dat ik een gesprek voerde over een onderwerp waar we verschillend over dachten. **De discussie** ging over in de pauze voetballen op het schoolplein. Juffrouw .... vindt dat je wel mag voetballen op het schoolplein in de pauze en ik vind van niet. Haar **mening** is dus dat ze vóór voetballen op het schoolplein is en mijn **mening** is dat ik tegen voetballen op het schoolplein ben. Je **mening** is zeggen wat je ergens van vindt. Als je daar een gesprek over voert, heet dat een **discussie**. Een **discussie** is dus een gesprek tussen mensen met verschillende **meningen** over een onderwerp.”

U laat de leerlingen **de discussie** voeren over tijdens de pauze voetballen op het schoolplein.

U schrijft op het bord het woord ‘**discussie**’ en u herhaalt:

“Een **discussie** is een gesprek tussen mensen die het ergens niet over eens zijn. Iedereen zegt er zijn **mening** over. Dat gaat het beste als je ook zegt waarom je dat vindt.”

U schrijft de volgende stelling op het bord:

Tijdens de pauze mag je voetballen op het schoolplein.

U laat een aantal leerlingen hierover discussiëren:

- U vraagt wie vóór is en vindt dat het wel mag. En wie tegen is en vindt dat het niet mag.
- U vraagt aan leerlingen met verschillende **meningen** waarom ze dat vinden en laat hun met argumenten komen. Schrijf deze argumenten op het bord.
- U laat deze leerlingen met elkaar praten.

Vervolgens vraagt u aan de andere leerlingen wat **de mening** van elke leerling is. En u vraagt nog eens hoe zo’n gesprek heet. Vraag naar nog meer onderwerpen waarover je kunt discussiëren. Schrijf deze onderwerpen op post-its en voeg ze bij Woordweb 4.

U maakt met de leerlingen opdracht 1 en bespreekt opdracht 2, op bladzijde 24 en 25 van het Werkboek. De leerlingen maken vervolgens zelfstandig opdracht 2.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden die de leerlingen hebben gegeven bij opdracht 2 en komt tot de conclusie dat er veel verschillende **meningen** bestaan over een onderwerp.

<p>Didactische tip: Herhaal regelmatig gedurende het thema de verschillende woordwebben ook al wordt het niet specifiek vernoemd binnen een les. Door regelmatig de nieuwe woorden kort te herhalen of er een spelletje mee te doen, blijven de woorden veel beter ‘hangen’.</p>
--

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 24 en 25

1

*mening, discussie
welke voetbalclub de beste is
dat Ajax beter is dan Barcelona*

2

*Bespreek de antwoorden.
meerdere antwoorden mogelijk*

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de gevoelens**, **de gezichtsuitdrukking** en **de lichaamstaal**.
- De leerlingen oefenen het beschrijven van gevoelens en kenmerken van personen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 2

Individueel

- Taalleesboek 1,), bladzijde 107 t/m 109 opdracht 1.1 t/m 2.3
- Werkboek 2, bladzijde 26 t/m 28
- Taalschrift

Vorbereiding

- Zorg voor post-its en een zwarte stift.

Extra oefening

- Taalleesboek 1 bladzijde 109, oefening 3 en 4

Betekenis van de woorden:

gevoelens:	Een gevoel is iets wat je voelt.
de gezichtsuitdrukking:	De gezichtsuitdrukking is de manier waarop iemand kijkt. Aan iemands gezichtsuitdrukking kun je zien hoe iemand zich voelt, bijvoorbeeld of hij boos of blij is.
de lichaamstaal:	Met lichaamstaal laat je met je lichaam zien wat je denkt of hoe je je voelt.

Start**5**

U gaat bij de woordspin BUITEN SPELEN staan. Herhaal met de leerlingen wat je allemaal kunt doen als je buiten gaat spelen. Vul eventueel de woordspin aan als de leerlingen met iets komen dat er nog niet bij staat. Vervolgens vertelt u dat u gisteren een groepje kinderen buiten zag spelen en dat u meteen zag dat er iets aan de hand was, terwijl de kinderen niets zeiden. U demonstreert hoe één van de kinderen er bij stond: een boos gezicht, met de armen over elkaar.

“Wat denken jullie? Was dat kind boos, blij, verdrietig?”

Kern – Instructie 1**15**

U laat verschillende **gezichtsuitdrukkingen** achter elkaar zien (blij, verdrietig, boos, verbaasd, verveeld, gemeen, et cetera...). Vraag aan de leerlingen welk **gevoel** ze zien.

U vervolgt:

“Ik liet net een heleboel **gevoelens** zien. Een **gevoel** is hoe je je voelt. Voorbeelden van **gevoelens** zijn: blijheid, verdriet, boosheid, verbazing. (Maak hier eventueel een woordspun van.) Die **gevoelens** kun je op mijn gezicht zien. Als ik blij ben, gaan mijn mondhoeken omhoog en als ik verdrietig ben naar beneden. Je kunt dus aan mijn **gezichtsuitdrukking** zien hoe ik me voel. Het gezicht drukt iets uit. Uitdrukken is hetzelfde als laten zien. **De gezichtsuitdrukking** laat dus zien hoe iemand zich voelt. Vaak kun je dat ook heel goed zien aan **de lichaamstaal**. **Lichaamstaal**, net als **gezichtsuitdrukking**, laat zien welke **gevoelens** je hebt, maar dan met je lichaam. Kijk maar eens.”

U laat nu eerst zien dat u blij bent alleen met uw gezicht, maar uw blijdschap neemt toe en dat is te zien aan uw hele lichaam. Uiteindelijk staat u te juichen van plezier.

“Zo, was ik blij of niet! Je kon dat heel goed zien aan mijn **gezichtsuitdrukking** en aan mijn **lichaamstaal**. **Lichaamstaal** is eigenlijk praten met je lichaam. **Gezichtsuitdrukkingen** en **lichaamstaal** laten heel veel zien van je **gevoelens**.”

U schrijft de volgende woorden onder elkaar op het bord:

verdrietig
boos
blij
woedend
verlegen
opgewekt

U vraagt de leerlingen hier een woord uit te kiezen en te bedenken hoe je dat zonder woorden, dus door een bepaalde **gezichtsuitdrukking** of via **lichaamstaal** kunt uitbeelden. Na korte tijd vraagt u enkele leerlingen een woord uit te beelden. De overige leerlingen moeten raden om welk woord het gaat.

De leerlingen maken opdracht 1 en 2, op bladzijde 27 en 28 van het Werkboek.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

20

Dan schrijft u onder elkaar op het bord, naast de andere rij: *groot, donker haar, krullen, klein, blauwe broek*. U vraagt waarover deze woorden iets zeggen. (Deze woorden vertellen hoe iemand eruit ziet.) U vraagt nu aan de leerlingen

of ze enkele kenmerken van u of een medeleerling op willen noemen. U schrijft die woorden op het bord. (bijvoorbeeld: *gymschoenen, lang haar*)

U herhaalt de opdracht maar nu moeten er eigenschappen van u of de medeleerling genoemd worden. Voorbeeld: Hij is altijd opgewekt. Hij houdt van dieren. Hij maakt vaak grapjes.

Uiteraard let u erop, dat er geen kwetsende of vervelende typering gegeven worden.

U bekijkt samen met de leerlingen de illustraties bij opdracht 1 en 2, op bladzijde 107 en 108 van het Taalleesboek. De leerlingen maken de opdrachten. Opdracht 3 en 4 zijn extra opdrachten. Deze opdrachten zijn voor de leerlingen die voor tijd klaar zijn.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U beschrijft een leerling op kenmerken OF eigenschappen. De overige leerlingen raden om wie het gaat.

Didactische tip: Verschuif de opdrachten die de leerlingen niet afkrijgen naar het zelfstandig werken. Maak op het bord een lijst van werkjes die de leerlingen kunnen doen als ze klaar zijn met hun werk. Geef hierbij aan welke werkjes aan het einde van de week klaar moeten zijn.

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 27 en 28

1

- 1 *lichaamstaal*
- 2 *gezichtsuitdrukking*
- 3 *lichaamstaal*
- 4 *gezichtsuitdrukking*
- 5 *lichaamstaal*

2

1 Louise kijkt boos.	Gijs kijkt verdrietig.	Nathan kijkt blij.
2 Lin is kwaad.	Juan is verlegen.	Loes is stoer.

Taalleesboek 1, bladzijde 107 t/m 109

1.1

bijvoorbeeld:

Ik denk dat ze zich verdrietig voelt, want ze kijkt met een bedroefd gezicht naar buiten.

1.2

bijvoorbeeld:

Ik denk dat ze veel plezier hebben, want ze lachen en huppelen.

2.1

bijvoorbeeld:

- 1 *De jongens hebben heel veel lol. Dat zie ik aan hun lachende gezichten.*
- 2 *De man voor het raam is woedend. Dat zie ik aan zijn gebalde vuist en aan zijn boze gezicht.*
- 3 *De vrouw voor het raam is geschrokken. Dat zie ik, want ze heeft haar handen om haar gezicht geslagen en ze kijkt bang.*

2.2

bijvoorbeeld:

Ik vind de jongen in de tuin brutaal, want hij loopt zomaar door de struiken.

2.3

eigen tekst

extra oefening Taalleesboek 1, bladzijde 109

extra 3.1

eigen tekst

extra 3.2

eigen tekst

extra 4

eigen tekst

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **smokkelen**, **stiekem** en **de smokkelaar**.
- De leerlingen oefenen een gegeven woord op te zoeken in het woordenboek.
- De leerlingen oefenen het opzoeken van de betekenis van een woord in een woordenboek en het beschrijven daarvan.
- De leerlingen oefenen de betekenis van moeilijke woorden uit een tekst te halen door even terug te lezen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 3

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 122 en 123, opdracht 1
- Werkboek 2, bladzijde 29 en 30
- Taalschrift

Vorbereiding

- Zorg dat er voor ieder kind een woordenboek is.
- U schrijft bij wijze van geheugensteun de handelingen op het bord die achtereenvolgens moeten worden uitgevoerd om een woord in het woordenboek op te zoeken.

- 1 Bedenk of dit het woord is dat je moet zoeken.
- 2 Kijk wat de eerste letter van dit woord is.
- 3 Open het woordenboek ongeveer op de plaats van die letter.
- 4 Kijk naar de trefwoorden (of trefletters).
- 5 Blader vooruit of terug.
- 6 Zoek de bladzijde met de trefwoorden (of trefletters) waar het woord tussen past.
- 7 Kijk of het woord op deze bladzijde staat.
- 8 Lees wat het woord betekent en lees ook de voorbeeldzin.

Extra oefening

- Taalleesboek 1, bladzijde 119 oefening 5

Betekenis van de woorden:

smokkelen:	Smokkelen is stiekem spullen brengen van het ene naar het andere land. Eigenlijk zou hij daarvoor moeten betalen. Of het gaat om verboden spullen, die je helemaal niet mag verkopen.
stiekem:	Stiekem betekent: in het geheim. Anderen mogen het niet weten of merken.
de smokkelaar:	Een smokkelaar is iemand die spullen smokkelt. Hij brengt ze stiekem van het ene naar het andere land.

Start**5**

U vertelt dat u vanmorgen de krant las en dat daar een stukje in stond met veel moeilijke woorden. U vraagt aan de kinderen of ze nog weten wat je zelf kunt doen als je een moeilijk woord tegen komt. (Soms staat de betekenis in de tekst

en moet je gewoon even terug lezen. Als dat niet het geval is, kun je het woord opzoeken in het woordenboek.)

Kern – Instructie 1**10**

U schrijft de zin, die u moeilijk vond, op het bord:

De smokkelaars smokkelen stiekem diamanten.

Onderstreep de moeilijke woorden: **smokkelaars, smokkelen, stiekem** en **diamanten**. Vertel dat u deze woorden wilt opzoeken in het woordenboek en vraag aan de leerlingen of ze nog weten hoe je dat moet doen.

Herhaal de handelingen die u ter voorbereiding op het bord hebt geschreven. Verdeel de klas in vier groepen en verdeel de vier woorden over de groepen. U geeft de leerlingen even de tijd om hun woord op te zoeken in het woordenboek.

U bespreekt de betekenissen en schrijft ze op het bord. Gebruik hierbij Wordweb 3 als ondersteuning.

U herhaalt de vorige Wordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2**25**

U geeft aan dat er ook nog een andere manier is om de betekenis van een moeilijk woord te vinden, namelijk door even terug te lezen in de tekst.

U zegt dat u een verhaal gaat voorlezen, dat ook in het Taalleesboek staat, zodat de leerlingen mee kunnen lezen.

“Het gaat over een groepje kinderen dat een spelletjesdag wil voorbereiden. In het verhaal komen moeilijke woorden voor. Maar als je goed luistert en leest weet je vaak al wat die woorden betekenen.”

De leerlingen nemen nu bladzijde 120 van het Taalleesboek voor zich. U leest het verhaal voor en de leerlingen lezen mee. In het Taalleesboek zijn een tiental themawoorden blauw gedrukt. In de handleiding zijn deze themawoorden vet gedrukt en de betekenissen ervan gecursiveerd. Deze woorden kunt u met enige nadruk lezen.

Spelletjesdag

Acht kinderen zitten bij elkaar in het wijkgebouw. Iedereen heeft papieren voor zich. Ze zitten driftig te schrijven.

“Zijn er nog meer punten?” vraagt Emiel.

“De brief naar de burgemeester moet nog”, zegt Faisa. “We moeten weten of we *die hekken mogen plaatsen*.”

“Faisa heeft gelijk”, vindt Manuel. “Zonder toestemming kunnen we de straat niet afzetten.”

“Okee, wie schrijft die brief?” wil Emiel weten.

“Dat doe ik wel”, biedt Yassine aan.

En daarmee is ook dit punt afgehandeld. *Met z'n achten zijn ze van plan een spelletjesdag in hun straat te houden*. Samen zijn ze het organisatiecomité. Ze hebben hulp van een aantal ouders. Die *regelen zaken* die beter door volwassenen gedaan kunnen worden. Voor zo'n dag valt veel te organiseren.

Marlots vader heeft *aanplakbiljetten* gemaakt. Hij is kunstschilder. Daarom zien de affiches er ook perfect uit. Overal in de wijk zijn ze opgehangen.

Emiel en zijn club hebben bedacht dat het spelletjes *uit verschillende landen* moeten zijn.

“Het moet echt internationaal worden”, had Jasper geroepen. Dat vond Kubra ook. “En het moeten bijzondere spelletjes zijn”, had ze gezegd.

“Waaraan je kunt zien *hoe er in een land geleefd en gespeeld wordt*.” Daarom hadden ze afgesproken om spelletjes uit andere culturen te kiezen.

Majda is met Jasper en Kubra naar de bieb geweest. Daar hebben ze een schitterend boek gevonden. Er stonden spelletjes uit de hele wereld in. Ze hebben uitgezocht hoe bepaalde spelletjes gespeeld moeten worden. En wat je er voor nodig hebt. Van de spelbeschrijvingen en benodigdheden hebben ze kopietjes gemaakt.

Het leukste spel lijkt Jasper Piñata. Het komt uit Mexico. Bij dit spel wordt een aarden pot, de piñata, aan een touw gehangen. In de piñata zit snoep. Een geblinddoekt kind moet met een stok de piñata stuk slaan. Kubra, die uit Turkije komt, verheugt zich het meest op Hacivat en Karagoz. Dat is een Turkse poppenkast. Het wordt gespeeld achter een wit laken. De speler houdt de poppen voor een lamp. Hierdoor vallen de schaduwen op het witte doek. Kubra heeft het in Turkije vaak gezien. Ze vindt het prachtig.

“Zo, dan moeten we nu nog een paar dingen controleren”, roept Emiel. Hij tikt op de tafel en pakt een nieuwe lijst.

“Majda, hoeveel *kinderen* hebben *zich opgegeven*?”

“Eh, we hebben op dit moment 62 deelnemers.”

“Mooi zo. Hebben ze allemaal *een papier ingeleverd met naam, adres en leeftijd*?”

“Ja, van iedereen hebben we een inschrijfformulier.”

“Heb je ook al groepjes naar leeftijd?”

“Ik heb iedereen ingedeeld bij een leeftijdscategorie.”

“Te gek, Majda.” Emiel kijkt op zijn papier en zet een kruisje.

“Dan heb jij alles klaar; tot slot de spelletjes zelf. We hebben afgesproken dat *de groepjes langs de spelletjes gaan*, he?”

“Dat klopt Emiel”, zegt Manuel. “We gaan rouleren. Dan hoeven we niet op elkaar te wachten. Bij elk spel staat ook iemand die het spel uitlegt. Mijn vader heeft tien mensen als wedstrijdleiding geregeld.”

“Geweldig, Manuel en jouw vader doet zelf de algemene leiding, he? Hij heeft de regie zoals ze dat zo mooi zeggen.”

Manuel kijkt trots de tafel rond. Hij vindt het schitterend dat zijn vader zo’n belangrijke taak heeft.

“Ik hoop dat het niet gaat regenen”, roept Faisa.

“Nou een beetje regen is niet erg”, zegt Yassine. “Als iedereen het maar leuk vindt. En plezier heeft.”

“Precies besluit Emiel. Als we maar plezier hebben. Daar gaat het tenslotte om.”

“En dat lukt vast wel”, lacht Yassine.

“Want *het kost niets*. En als het gratis is, vindt iedereen het leuk.”

Chris Vegter

De leerlingen werken in twee- of drietallen aan opdracht 1, op bladzijde 123 van het Taalleesboek. Zij overleggen samen waar de betekenis van de blauwe woorden staat en noteren die in hun schrift.

U bespreekt de antwoorden met de leerlingen.

extra oefening

Taalleesboek 1, bladzijde 119 oefening 5

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bekijkt samen de smokkelaar op bladzijde 30 van het Werkboek. Dit is geen goede smokkelaar. Hij is niet stiekem genoeg. Bedenk tips hoe de smokkelaar een betere smokkelaar kan worden.

Didactische tip:

In de lessen staat of de leerlingen klassikaal, zelfstandig of in groepjes de opdrachten maken. Dit heeft op dat moment de voorkeur van de ontwikkelaar, maar u bepaalt zelf of uw leerlingen dit aankunnen.

Antwoorden

Taalleesboek 1, bladzijde 122 en 123

1.1

- 1 (toestemming: mogen)
- 2 de straat afzetten: hekken plaatsen (op de straat)
- 3 organiseren: zaken regelen
- 4 affiches: aanplakbiljetten
- 5 internationaal: uit verschillende landen
- 6 culturen: hoe er in een land geleefd en gespeeld wordt
- 7 deelnemers: kinderen die zich opgegeven hebben
- 8 inschrijfformulier: een papier dat je inlevert met je naam, adres en leeftijd erop
- 9 rouleren: de groepjes gaan langs de spelletjes
- 10 gratis: het kost niets

1.2

eigen woorden uit de tekst, met de betekenis

extra oefening Taalleesboek 1, bladzijde 119

extra 5

- 1 de globe: de wereldbol op een standaard
- 2 de parachute: een parapluvormig toestel waarmee je veilig van een grote hoogte kan neerdalen
- 3 de journalist: iemand die het nieuws in de krant, op de radio of tv vertelt

Werkboek 2, bladzijde 30

1

Bekijk de antwoorden of ze passen bij de betekenis van stiekem.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de bijnaam**, **de troetelnaam** en **de scheldnaam**.
- De leerlingen leren onderscheid maken tussen liggen-leggen, zitten-zetten en kennen-kunnen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 5

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 125 en 126 opdracht 1.1 t/m 3
- Werkboek 2, bladzijde 31 en 32

Vorbereiding

- Zorg voor post-its en een zwarte stift.

Extra oefening

- Taalleesboek 1, bladzijde 127 oefening 4 t/m 6

Betekenis van de woorden:

- de bijnaam:** Je bijnaam is niet je echte naam, maar mensen noemen je zo, bijvoorbeeld om je te plagen, of omdat je ergens heel goed in bent. Iemand die graag worteltjes eet, kun je bijvoorbeeld 'konijn' noemen.
- de troetelnaam:** Een troetelnaam is een naam die je hebt bedacht voor iemand die je erg lief vindt, bijvoorbeeld 'dushi'.
- de scheldnaam:** Een scheldnaam is een bijnaam die je voor iemand hebt bedacht om hem te beledigen/pijn te doen.

Start**5**

U schrijft de naam **Juan-David Nelleman** op het bord en u vertelt dat dit de naam is van uw neefje. U vraagt aan de leerlingen wat de voornaam, achternaam en eventueel de roepnaam van uw neefje is. (Juan-David, Nelleman, Juan)

U vertelt dat Juan heel goed is in hardlopen en dat hij ook meedoet aan wedstrijden. De mensen noemen hem Juan-David Snelleman.

Kern – Instructie 1**10**

U vervolgt:

“De echte naam van mijn neefje is Juan-David Nelleman, maar de mensen hebben hem een **bijnaam** gegeven. Een **bijnaam** is niet je echte naam, maar de mensen noemen je zo, omdat zij vinden dat die leuk bij je past. Omdat mijn neefje zo goed kan hardlopen, zo

snel is, hebben de mensen er Snelleman van gemaakt, een man die snel is. Een **bijnaam** is soms leuk, maar soms ook helemaal niet. Soms kan een **bijnaam** ook een **scheldnaam** zijn. Bijvoorbeeld: een meisje bij ons in de buurt noemen ze Rooie Ria. Eigenlijk heet ze Maria en ze heeft rood haar en heel veel sproeten. Rooie Ria is een **scheldnaam**: de mensen noemen haar zo om haar te plagen of zelfs te pesten.”

U laat het Woordweb zien en wijst de woorden **de bijnaam** en **de scheldnaam** aan. Vervolgens wijst u het woord **de troetelnaam** aan.

En u vervolgt:

“Als je iemand heel leuk of lief vindt, kun je iemand een **troetelnaam** geven. Mijn vriendin heet Nina, maar thuis noemen ze haar Nini of Nini Pini. Alleen mensen die heel veel om je geven, geven je een **troetelnaam**.”

Verzamel met de leerlingen enkele **bijnamen**, **scheldnamen** en **troetelnamen**. Schrijf deze op post-it's en plak ze bij het betreffende woord in het Woordweb. Zijn er leerlingen die nog andere soorten namen weten? (een schuilnaam, voornaam, achternaam, roepnaam, familienaam)

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2	25
----------------------------	-----------

Stap 1

U schrijft de werkwoordsvormen ‘**liggen** en **leggen**, **zitten** en **zetten**’ op het bord en zegt:

“We gaan opdrachten maken over verschillende werkwoordsvormen van liggen en leggen, zitten en zetten. Deze werkwoorden zijn lastig, want ze lijken zo op elkaar dat je je gauw vergist.

Wie weet nog de verleden tijd van deze woorden? Probeer er maar een zinnetje mee te bedenken.

Bijvoorbeeld: Gisteren ..... we lekker in de zon.”

Op dezelfde manier behandelt u ook de andere werkwoorden op het bord. U schrijft de verleden-tijdvormen erbij:

liggen-lagen

leggen-legden

zitten-zaten

zetten-zetten

Stap 2

Aansluitend schrijft u het begin van een aantal zinnetjes op het bord en laat ze afmaken door de leerlingen.

Melchior zit.....

Melchior zet.....

De vogel legt.....

De vogel ligt.....

U maakt het verschil in betekenis nog duidelijker door de zinnen uit te beelden.

Stap 3

De leerlingen maken de opdrachten 1.1, 1.2, 2 en 3, op bladzijde 125 en 126 van het Taalleesboek, in hun Taalschrift. De opdrachten 4, 5 en 6 zijn voor de vlotte leerlingen.

Stap 4

U vertelt dat er nog twee werkwoorden zijn die veel op elkaar lijken, namelijk **kennen** en **kunnen**.

U schrijft een aantal zinnen op het bord en laat die door de leerlingen op juistheid beoordelen.

Marc ken Engels lezen.

Is dit goed? (nee, het moet zijn: Marc kan Engels lezen)

Marc kan veel Engelse liedjes.

Is dit goed? (Nee, het moet zijn: Marc kent veel Engelse liedjes.)

U trekt de volgende conclusie en laat die overnemen in het Taalschrift.

Kunnen-kan-gekund: heeft te maken met iets (kunnen) doen.

Kennen-ken-gekend: heeft te maken met iets weten.

U oefent dit nog even met een aantal zinnen en laat daarbij steeds uit twee alternatieven kiezen.

- Ik (kan/ken) die jongen niet. (**ken**: Ik weet niet wie het is.)
- Ik (kan/ken) die jongen niet helpen. (**kan**: Ik kan dat niet doen.)
- Ik zag gelijk wie dat meisje was. Ik (kon/kende) meteen haar naam. (**kende**: Ik wist meteen haar naam)
- (Kennen/Kunnen) jullie Amsterdam een beetje? (**Kennen**: Weten jullie de weg een beetje in Amsterdam?)

extra oefening

Taalleesboek 1, bladzijde 127 oefening 4 t/m 6

Afsluiting**5**

De leerlingen maken de puzzel op bladzijde 32 van het Werkboek.

Antwoorden

Taalleesboek 1, bladzijde 125 en 127

1.1

1 zitten	3 zit	5 zit
2 zet	4 legt	6 zet

1.2

1 zaten	3 zat	5 zit
2 zette	4 legde	6 zette

2

1 zit	3 zet
2 zet	4 zit

3

1 lag	3 legde
2 lagen	4 lagen

extra oefening Taalleesboek 1, bladzijde 127

extra 4

zelfbedachte zinnen met respectievelijk zat, gezeten, zette en gezet

extra 5

zelfbedachte zinnen met respectievelijk lag, gelegen, legde en gelegd

extraplus 6

- 1 "Ik ga even liggen", zei oom Sipke geeuwend.
- 3 Mijn moeder ligt in het ziekenhuis.
- 5 Iwan legde de brief op tafel.
- 6 Juf heeft de som duidelijk uitgelegd.

Werkboek 2, bladzijde 32

1

						1	s	c	h	a	d	e				
2	l	e	e	g	s	t	a	a	n	d						
						3	d	i	s	c	u	s	s	i	e	
	p	r	o	t	e	s	t	e	r	e	n					
						5	s	m	o	k	k	e	l	a	a	r
						6	s	c	h	e	l	d	n	a	a	m
7	l	i	c	h	a	a	m	s	t	a	a	l				

De oplossing is: stiekem.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met **ou** of **au**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden die eindigen op **ig** of **lijk**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met **eren**, **oren** of **euren**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van de persoonsvorm.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 33 t/m 36
- De au-rap: <https://www.youtube.com/watch?v=hQot9JrHdaM>

Voorbereiding

- Zet de beamer/laptop klaar met het YouTube-filmpje 'Uitlegfilmpje van basiswerkwoordspelling': <https://youtu.be/ezgnngm7xdI>
- Schrijf de volgende woorden onder elkaar op het bord:
  - loopt
  - brachten
  - straffen
  - gooi
  - schreven
  - speelde
  - hoort
  - huilt
  - kijkt
  - belde
- Zorg voor een groot vel papier en een zwarte stift.
- Schrijf de drie spellingscategorieën als volgt op het bord:
  - au/ou   -ig/-lijk   -eren/-oren/-euren
- Maak kaartjes met de volgende woorden: autobus, buurvrouw, klauwen, kauwgom, gebouw, mevrouw, gemakkelijk, gezellig, tijdelijk, aardig, moeilijk, trakteren, verkleuren, overhoren, verstoren, verscheuren, kleren.

Start**5**

U begint de les met een kort filmpje over werkwoordspelling. Het vertelt kort wat werkwoorden zijn en dat er verschillende vormen zijn. Na het filmpje vraagt u de klas of zij nog een aantal werkwoorden kunnen bedenken. Deze schrijft u op het bord.

Kern – Instructie 1**20****Stap 1**

Vervolgens laat u de rij woorden op het bord zien die u eerder opgeschreven hebt. U vraagt een leerling een zin te maken met het eerste woord. U schrijft de zin achter het woord op het bord. De leerlingen schrijven de zin bij opdracht

1 in het Werkboek. Vervolgens vraagt u een andere leerling of de zin in de verleden tijd of de tegenwoordige tijd staat en ook of het enkelvoud of meervoud is (onderwerp+persoonsvorm).

U vraagt:

“Weet je nog aan welk woord je kunt zien of het verleden tijd, tegenwoordige tijd, enkelvoud of meervoud is?” (de persoonsvorm)

U laat bij elk woord uit de rij op het bord een zin bedenken en opschrijven. U vraagt telkens of het verleden tijd, tegenwoordige tijd, enkelvoud of meervoud is. Na het laatste woord zoekt u samen in alle zinnen de persoonsvorm en onderstreept deze.

Stap 2

U dicteert nu een aantal zinnen. Na het voorlezen van een zin, laat u een leerling de persoonsvorm noemen. Daarna schrijven alle leerlingen de persoonsvorm op bij opdracht 2 in het Werkboek.

*Het **regent** al de hele dag.*

*Kevin **verveelt** zich.*

*Hij **draait** maar wat om zijn moeder heen.*

*Buiten **ziet** hij Anna.*

*Ze **draagt** een regenjas.*

U schrijft de persoonsvormen op het bord. De leerlingen kijken hun werk na en corrigeren waar nodig.

U wijst erop dat alle persoonsvormen op het bord op een t eindigen.

U vraagt:

“Hoor je bij deze woorden ook een /t/-klank aan het einde?”

U legt uit:

“Onthoud: als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ hoort, dan schrijf je een t, behalve bij had, deed en stond.

Onthoud ook: bij een persoonsvorm mag je de verlengingsregel niet toepassen! Als je dat doet, dan zou je *draait* schrijven als *draaid*, en dat is niet goed.”

U schrijft de regel op een groot vel papier en hangt deze goed zichtbaar op in de klas:

Hoor je een /t/ aan het einde van een persoonsvorm, dan schrijf je een t, behalve bij had, deed en stond.

Bij een persoonsvorm mag je de verlengingsregel niet toepassen.

Kern – Instructie 2	15
----------------------------	-----------

U wijst de leerlingen op de spellingscategorieën die op het bord staan. U vraagt de leerlingen om kort uit te leggen wat de moeilijkheid is bij deze categorieën. (*Au* en *ou* klinken hetzelfde, dus moet je uit je hoofd leren welke letter je bij welk woord gebruikt. Bij woorden die eindigen op *-ig* en *-lijk*, hoor je /ug/ en /luk/. De 'r' in *-eren*, *-oren*, *-euren* verandert de *e*, *o* en *eu* van klank en de 'e' wordt uitgesproken als /u/.)

U deelt de kaartjes uit. De leerlingen met een kaartje lezen om de beurt het woord hardop en hangen het onder de juiste categorie.

Extra:

U licht de opdrachten 3 tot en met 6 op bladzijde 33 t/m 35 van het Werkboek toe. U wijst de leerlingen op de spellingsregels, die staan beschreven bij Les 5 en Les 10.

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten in het Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U herinnert de leerlingen aan 'de Au-rap' en laat deze horen.

De tekst van deze rap staat op bladzijde 9 (Les 5) van het werkboek.

*Die prachtige pauw
heeft zo'n last van zijn klauw.
Wat zielig, straks valt de stakker nog flauw.*

*Laura eet graag rauw,
dus niet warm, liever lauw,
met saus gemaakt van druppeltjes dauw.*

*Pauls jas is niet blauw,
meer een tikkeltje grauw,
maar als je dat opmerkt dan krijg je een snauw.*

*Als ik vettigheid kauw
wordt mijn broek veel te nauw.
En dat doet au!
Dus stop ik maar gauw.*

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 33 t/m 36

1

Eigen zinnen

2

Persoonsvorm staat in de les.

3

eigen woorden

4

<i>ijverig</i>	<i>aardig</i>
<i>wekelijks</i>	<i>spijtig</i>
<i>moeilijk</i>	<i>onschuldig</i>
<i>gemakkelijk</i>	<i>gezellig</i>

5

eigen zinnen

6

1 De pauw is mooi.

2 een klauw van een poes

3 Doe niet zo flauw.

Diagnostische toets

- Spelling
  - meerlettergrepige woorden schrijven met **au** of **ou**
  - meerlettergrepige woorden schrijven die eindigen op **-ig** of **-lijk**
  - meerlettergrepige woorden schrijven met **-eren**, **-oren** of **-euren**
- Stellen
  - gevoelens en kenmerken van personen beschrijven
- Taalbeschouwing
  - werkwoorden onderscheiden van andere woordsoorten
  - vormen van het werkwoord herleiden tot de woordenboekvorm/het hele werkwoord
- Leesbegrip
  - een gegeven woord in het woordenboek opzoeken en gebruiken
- Woordenschat
  - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
  - de betekenisrelaties tussen de doelwoorden van de Woordclusters beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Toetsboek thema 2, Toetsblad 1 t/m 9
- een woordenboek

Vorbereiding

- Toetsbladen kopiëren en er een Toetsboekje van maken.

Start**5**

U zegt:

“Vandaag en morgen krijgen jullie een toets van dit thema. Als jullie een toetsboekje hebben gekregen, mogen jullie niet meer praten. We herhalen eerst de woordwebben uit dit thema. Daarna beginnen we met een dictee. Vervolgens kijken we naar de opdrachten die jullie gaan maken. Jullie gaan de opdrachten individueel maken.

Als je klaar bent, kijk je het werk nog eens goed na en daarna mag je stil iets voor jezelf doen.”

Kern – Instructie**30**

U herhaalt de Woordwebben van Thema 2. U kunt dit op verschillende manieren doen. Bijvoorbeeld: U beeldt een woord uit en laat de kinderen raden om welk woord het gaat.

Vervolgens deelt u de toetsboekjes uit.

Lesinhoud

Herhaling

- correct schrijven van meerlettergrepige woorden met ou/au, -ig/-lijk en -eren/-oren/-euren
- het beschrijven van gevoelens en kenmerken van personen
- het onderscheiden van werkwoorden van andere woordsoorten
- vormen van het werkwoord herleiden tot de woordenboekvorm/het hele werkwoord
- een gegeven woord opzoeken in het woordenboek en gebruiken
- de doelwoorden en de betekenisrelaties tussen deze doelwoorden herhalen

Verdieping

- een aantal doelstellingen die al bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde zijn gekomen

Materiaal

Klassikaal

- alle Woordwebben van dit thema

Individueel

- Werkboek:
  - Herhaling bladzijde 37 t/m 45
  - Verdieping, bladzijde 46 t/m 51
- woordenboek (voor elke leerling)

Start**5**

U vertelt de leerlingen dat u de les van vandaag en morgen met de hele klas gaat beginnen, maar dat u daarna met kleinere groepen gaat werken. De leerlingen die de toets goed gemaakt hebben, gaan eerst zelfstandig aan het werk met de herhalingsopdrachten en maken daarna de verdiepingsopdrachten. De andere kinderen gaan met u de herhalingsoefeningen maken.

Kern – Instructie**30****VERDIEPING**

De leerlingen die volgens de diagnostische toets de doelen beheersen, werken zelfstandig (individueel of in tweetallen) aan de herhalings- en verdiepingsopdrachten.

U vertelt deze leerlingen wat ze moeten doen door de opdrachten op bladzijde 46 t/m 51 van het Werkboek kort door te nemen. U wijst hen erop dat ze elkaar mogen helpen wanneer ze een vraag hebben.

HERHALING

De leerlingen die de herhalingsoefeningen gaan maken, worden door u begeleid (extra instructie).

Spelling

Voordat u de oefeningen bespreekt, schrijft u de volgende zin op het bord:

Die aardige vrouw houdt van blauwe, makkelijke kleren.

U vraagt wie nog weet welke lastige woorden behandeld zijn in de afgelopen spellingslessen (woorden met au/ou, ig/lijk en eren/oren/euren). U laat één of meer leerlingen verwoorden waarom ze lastig zijn (*Au* en *ou* klinken hetzelfde, dus moet je uit je hoofd leren welke letter je bij welk woord gebruikt. Bij woorden die eindigen op *-ig* en *-lijk*, hoor je /ug/ en /luk/. De 'r' in *-eren*, *-oren*, *-euren* verandert de *e*, *o* en *eu* van klank en de 'e' wordt uitgesproken als /u/.) Terwijl ze dat verwoorden, onderstreept u de woorden waarin dit voorkomt.

Vervolgens bespreekt u de oefeningen klassikaal, waarbij u de eerste zin steeds gezamenlijk kunt maken. Bij oefening 3 vraagt u of de plaatjes duidelijk zijn en zo niet, dan helpt u het juiste woord te vinden (*baard*, *keer*, *acht*). U wijst hen erop dat het woord met de rebus nog niet af is. Dat er nog *-lijk* of *-ig* achter moet om een goed woord te maken. Daarna kunnen de leerlingen zelfstandig aan het werk.

Taalbeschouwing

U schrijft op het bord:

- 1 Anna.....vanmiddag bij mij.
- 2 Laatst hebben we in het park.....
- 3 Joris.....gisteren verstoppertje.
- 4 "Ik.....nooit meer met jou!"

U zegt:

"In deze zinnen moet steeds een andere vorm van hetzelfde werkwoord ingevuld worden. Wie weet welk werkwoord dat is?"

U laat een paar leerlingen antwoorden. U vult samen met de leerlingen de ontbrekende woorden in. (speelt, gespeeld, speelde, speel)

Daarna wijst u de ingevulde woorden aan en zegt:

"Dit zijn dus allemaal vormen van het werkwoord spelen. We zeggen: het hele werkwoord is spelen."

Afsluitend noemt u een aantal werkwoordsvormen die bij elkaar horen en vraagt de leerlingen naar het hele werkwoord.

Bijvoorbeeld:

- rent, rende, gerend, ren (rennen)
- gefietst, fietsten, fietst, fietste (fietsen)

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten 4 t/m 7.2, op bladzijde 38 en 39 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp. U controleert en bespreekt de opdrachten.

Leesbegrip

U zegt:

“Ik zag laatst twee kinderen die een hardloopwedstrijd deden. Het meisje dat verloor, keek heel beteuterd. Weet iemand wat dat betekent?”

U laat een paar leerlingen antwoorden, maar geeft nog niet het goede antwoord. U zegt:

“We gaan samen in het woordenboek opzoeken wat beteuterd betekent.”

U doorloopt samen met de leerlingen de volgende stappen:

- Wat is de eerste letter van het woord? (b)
- Open het woordenboek ongeveer op de plaats van die letter.
- Kijk naar de trefwoorden (of de trefletters).
- Blader vooruit of terug.
- Zoek de bladzijde met de trefwoorden of de trefletters waar het woord tussen past.
- Kijk of het woord op deze bladzijde staat.
- Lees wat het woord betekent en lees ook de voorbeeldzin. (Als je beteuterd kijkt, kijk je een beetje teleurgesteld. Elise keek beteuterd toen haar ballon klapte.)

De leerlingen maken zelfstandig opdracht 8.1 t/m 8.5 op bladzijde 40 en 41 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp. U controleert en bespreekt de opdrachten.

Woordenschat

U bespreekt de Woordwebben. U laat de leerlingen een uitleg geven van de woorden die ze aangeboden kregen. U laat andere leerlingen helpen met de uitleg. U verbetert en voegt toe indien het nodig is.

Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig of in tweetallen de opdrachten 9 t/m 11 op bladzijde 42 en 43 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp. U controleert en bespreekt de opdrachten.

Stellen

U geeft de leerlingen opdracht de illustratie bij opdracht 12.1 op bladzijde 44 van het Werkboek voor zich te nemen en zegt:

“Jullie krijgen een halve minuut de tijd om het plaatje te bekijken. Let goed op hoe de speelster eruitziet, haar gezichtsuitdrukking en haar lichaamstaal.”

Na een minuut geeft u een leerling de gelegenheid de speelster te beschrijven. Laat andere leerlingen het beeld zo nodig aanvullen. De conclusie moet zijn dat de speelster een voetbaltenue draagt, een paardenstaart heeft en boos is. U schrijft op het bord:

boos

En u vraagt:

“Kennen jullie nog meer woorden die een gevoel uitdrukken?”

U laat een aantal leerlingen antwoorden en vult zo nodig zelf aan: verdrietig, verlegen, blij, woedend, verbaasd.

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten 12.1 t/m 12.5, op bladzijde 44 en 45 van het Werkboek. Ook hier biedt u waar nodig individuele hulp. Verder controleert en bespreekt u de antwoorden.

Als de leerlingen klaar zijn met de herhaling en er is nog tijd over, kunnen ze verder werken aan de opdrachten van de verdieping.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel ‘Galgje’ met een aantal doelwoorden van het thema.

Antwoorden

Werkboek 2, bladzijde 36 t/m 50

HERHALING**1**

1 nou	4 nauw	7 touw
2 kauw, kauwgom	5 buurvrouw	
3 jouw	6 au	

2

1 beren	3 deuren	5 kleuren
2 sporen	4 oren	6 veren

3

aardig, heerlijk, tachtig

4

c werkwoorden

5

A woordenboekvorm

6

geven, verdienen, kruipen, glijden, trekken, sluiten, meten, duwen, vragen, aanwijzen, liggen

7.1

- 1 hollen
- 2 tikken
- 3 zoeken
- 4 vinden
- 5 roepen

7.2

- 1 verloor, verloren, verliest, verlies
- 2 win, won, wonnen, wint, gewonnen
- 3 reed, reden, gereden, rijd, rijdt
- 4 verstop, verstoep, verstoppe, verstoppen
- 5 bukt, bukte, gebukt, buk, bukten

8.1

parcours = Een parcours is een terrein of een weg waarop een wedstrijd wordt gehouden.

8.2

stopwatch = Een stopwatch is een soort horloge. Je kunt het met een knop stilzetten of laten lopen. Zo meet je heel precies hoe lang iemand ergens over gedaan heeft. Stopwatches worden vooral bij sportwedstrijden gebruikt.

8.3

gammel = iets is gammel als het niet stevig in elkaar zit.

Voorbeeldzin: Je moet niet op die gammele stoel gaan zitten.

14.1

liggen, sneeuwen, lezen, doen, pakken, begrijpen, horen, denken

14.2

c eigennamen

15

werkwoorden (rood): zit, gewerkt, ligt, begrijpt, gepakt

zelfstandige naamwoorden (blauw): sneeuw, boek, zootjes, ski's, stoel

16

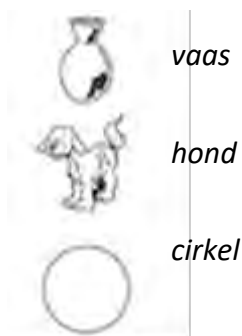
zelfbedacht verhaal

17

maandelijks

18

	dagelijks	wekelijks	jaarlijks
Eten doe je:	x		
Tandenpoetsen doe je:	x		
Jarig ben je:			x
Zaterdag is:		x	
Zomervakantie heb je:			x
Aankleden doe je:	x		
Zelfbedacht			

19**20**

eigen verhaal

Behandel enkele verhaaltjes eventueel klassikaal.

21

b De Paralympische Spelen

Lesinhoud

- De leerlingen passen de themawoorden en -zinnen toe.
- De leerlingen oefenen het beschrijven van kenmerken van personen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 2, bladzijde 52 t/m 54

Vorbereiding

- Zorg voor een groot vel papier en post-its
- Zorg voor een vriendenboekje.

Start**10**

U laat het vriendenboekje zien en vertelt dat u dit hebt gekregen van iemand, maar dat u niet precies weet wat de bedoeling is. Laat de leerlingen uitleggen waar een vriendenboekje voor dient. Gebruik eventueel de volgende hulpvragen:

- Wie heeft er ook zo'n vriendenboekje?
- Wat is de bedoeling? Moet je er zelf iets inschrijven over een vriend of geef je het aan een vriend en moet hij of zij er iets inschrijven?
- Wat schrijf je in zo'n vriendenboekje?

Kern – Instructie**25**

U leest samen met de leerlingen de tekst bij opdracht 1 op bladzijde 52 van het Werkboek. De leerlingen maken vervolgens zelfstandig 1.1 en 1.2. Dit is een pagina uit een vriendenboekje waarbij ze allerlei kenmerken over zichzelf moeten invullen. Tijdens het zelfstandig werken, loopt u rond en vraagt aan de leerlingen of ze zichzelf kunnen beschrijven. Als iedereen klaar is verzamelt u de Werkbladen en kunt u er 'het vriendenboekje van klas 5' van maken.

Afsluiting**10**

U kiest een bladzijde uit 'het vriendenboekje van klas 5' en leest deze bladzijde voor zonder de naam te noemen. Laat de leerlingen raden welke leerling hier beschreven wordt.

AntwoordenWerkboek 2, bladzijde 52 t/m 54**1.1**

eigen tekst

1.2

eigentekst

Bijlagen

- **Toetsbladen thema 2**
- **Controletoets thema 2**
- **Alfabetische woordenlijst thema 2**
- **Betekenis woordenlijst**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Controle toets

Alfabetische woordenlijst thema 2

Woordenlijst Handboek NVT Thema 2

1. bewoond
2. bijnaam, de
3. discussie, de
4. gebrek, het
5. gehandicapt
6. gevoelens, de
7. gezichtsuitdrukking, de
8. leegstaand
9. lichaamstaal, de
10. lichamelijk gehandicapt
11. mening, de
12. mokken
13. onbewoond
14. protesteren
15. schade aanrichten
16. schade, de
17. scheldnaam, de
18. smokkelaar, de
19. smokkelen
20. stiekem
21. tegensputteren
22. troetelnaam, de
23. vandalisme, het
24. vernielen
25. verstandelijk gehandicapt
26. vorm, de
27. werkwoordsvorm, de
28. woning, de
29. woordenboekvorm, de
30. zich verzetten
31. zwakbegaafd

Spellinghulp

Woordenlijst**Woorden met /k/ = c**

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collega	contributie	locomotief
acteur	combinatie	controle	macaroni
actie	commandant	couplet	microfoon
actief	commentaar	creatief	postcode
actrice	commissaris	cursus	project
advocaat	commissie	dialect	reclame
alcohol	competitie	dictee	seconde
bioscoop	compleet	direct	speculaas
cactus	compliment	directeur	succes
caravan	componist	directie	tractor
cavia	compost	directrice	truc
chocolade	computer	disco	verticaal
circus	concert	discotheek	viaduct
clown	concurrent	discussie	record
club	conducteur	effect	risico
cola	conductrice	excursie	
		ijsco	
		inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	cijfer	feliciteren	procent
actrice	circus	lucifer	proces
ambulance	cirkel	medicijn	provincie
cel	citroen	narcis	recept
cent	concert	ocean	speciaal
centimeter	december	officier	succes
centraal	elektriciteit	precies	
centrum			

Woordenlijst**Woorden met /zj/ = g**

asperge	etalage	horloge	passagier
bagage	garage	logé	slijtage
energie	giraf	logeren	spionage
etage	giraffe	manege	vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon	China	chocolade	machinist
champignon	Chinees	douche	marcheren
chauffeur	chip	douchen	parachute
chef	chips	lunch	rechercheur
chimpansee	chirurg	machine	

Woorden met /g/ = ch

ach	glimlachen	juichen	och
belachelijk	goochelaar	kachel	pech
chaos	goochelen	kuchen	pochen
chemisch	joch	lachen	techniek
echo	jochie	lichaam	toch
giechelen		noch	zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	directie	kampioen	organisatie
Afrika	directrice	kantine	pagina
alinea	dirigent	kapitein	piano
Amerika	dominee	kievit	piloot
artikel	elektriciteit	kilo	piste
aspirine	etiket	klarinet	pistool
bami	fabrikant	klimaat	podium
benzine	familie	kritiek	politie

Thema 2

Kom je buiten spelen?

bibliotheek	februari	lampion	positie
bikini	feliciteren	lawine	positief
biologie	figuur	limonade	president
cavia	file	liniaal	prima
centimeter	finale	liter	privé
China	frituren	lucifer	radio
Chinees	giraf	macaroni	repetitie
chirurg	giraffe	machine	riool

Woordenlijst

citroen	giro	machinist	rivier
combinatie	gitaar	margarine	serieus
comité	halvarine	materiaal	sigaar
competitie	horizon	medicijn	sigaret
compliment	idee	miauwen	sinaasappel
confetti	idiot	microfoon	sirene
contributie	imiteren	minimum	situatie
dia	indiaan	minister	ski
dialect	ingenieur	minuut	souvenir
diamant	intelligent	muzikant	spinazie
dieet	januari	nasi	spionage
diploma	juli	niveau	stadion
direct	juni	officier	studio
directeur	justitie	olifant	taxi
			televisie
			titel
			tosti
			viool
			visite

Woorden met y

baby	hockey	playback	systeem
dynamo	hyena	pony	type
Egypte	hygiëne	pyjama	type
gameboy	hypnose	sorry	typisch
gymnastiek	jury	symbool	volleybal

Thema 2

Kom je buiten spelen?

gymzaal
hobby

mayonaise
mysterie

sympathiek
synoniem

yoghurt

Woordenlijst

Woorden met ei

aanreiken	eiland	leiden	scheidsrechter
aardbei	eind	leiding	sein
activiteit	eindelijk	marsepein	seizoen
afscheid	eisen	mei	specialiteit
allebei	elektriciteit	meid	steiger
allerlei	feit	meisje	steil
arbeider	fontein	omleiden	terrein
bedreigen	geheim	overeind	trein
begeleiden	geit	paleis	uitbreiden
beide	gewei	peil	vallei
bereid	hei	peinzen	veilig
bereiken	heide	plein	verscheidene
breien	heilig	pleister	verspreiden
dreigen	heimwee	porselein	voorbereiden
dweil	hoeveelheid	prei	vrijheid
ei	inleiding	refrein	wei
eigen	kapitein	reiger	weide
eigenaar	karwei	reis	weigeren
eigenlijk	keihard	reizen	weinig
eigenschap	keizer	reiziger	zei
eigenwijs	klei	Romein	zeil
eik	klein	scheiden	

Woorden met ij

aardrijkskunde	begrijpen	bijbel	blijken
altijd	belangrijk	bijl	blijven
andijvie	beschrijven	bijna	boerderij

Thema 2

Kom je buiten spelen?

azijn	bevrijden	bijten	brij
bakkerij	bevrijding	bijvoorbeeld	cijfer
batterij	bewijs	bladzijde	dijk
bedrijf	bij	blij	dikwijls
dozijn	lijden	rijk	uitwijken
drijven	lijf	rijm	verdwijnen
drukkerij	lijken	rijp	vergelijken
eigenwijs	lijm	rijst	verschijnen
fijn	lijn	schijf	verwijten
Frankrijk	lijst	schijnen	vijand
gelijk	lijster	schilderij	vijf

Woordenlijst

glijden	maaltijd	schrijven	vijver
gordijn	maatschappij	slijpen	vlakbij
grijzen	medelijden	slijtage	vrij
grijpen	medicijn	slijten	vrijdag
grijs	mij	slijterij	vrijheid
hij	mijn	smijten	waarschijnlijk
hijgen	nijdig	snijden	wedstrijd
hijzen	nijlpaard	spijker	wij
ijs	nijptang	spijt	wijd
ijsco	onbeschrijfelijk	stijf	wijfje
ijverig	onderwijs	stijgen	wijk
ijzel	ontbijt	stijl	wijn
ijzer	opzij	strijd	wijs
jij	padvinderij	strijkijzer	wijzen
kijken	Parijs	tamboerijn	wijzer
knijpen	partij	tapijt	woestijn
konijn	pijl	tegelijk	wrijven
kozijn	pijn	terwijl	zij
krijgen	pijp	tevoorschijn	zijde
krijzen	praktijk	tijd	zijn
krijt	prijs	tijdens	zwijgen
kwijt	ravijn	tijger	
leeftijd	rij	Turkije	
lekkernij	rijden	twifelen	

Woorden eindigend op ice

actrice	conductrice	directrice	inspectrice
---------	-------------	------------	-------------

Woorden met x

box	exemplaar	expres	saxofoon
claxon	explosie	extra	taxi
examen		luxe	
excursie			

Woordenlijst**Woorden met th**

apotheek	marathon	thema
bibliotheek	methode	thuis
discotheek	theater	videotheek
enthousiast	thee	

Woorden met q

aquarium	quiz
----------	------

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker

Thema 2

Kom je buiten spelen?

caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video
cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst

Leenwoorden uit het Frans

auteur	chauffeur	etui	niveau
biscuit	circuit	mayonaise	paraplu
blouse	conciërge	medaille	portemonnee
bureau	douche	milieu	punaise
cadeau			toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant

Thema 2

Kom je buiten spelen?

augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snauwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	
douane	journaal	routine	

Woordenlijst

Woorden op air

autoritair	militair	ordinair	populair
meubilair	miljonair		

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel	egoïst	januari	ruïne
duet	eventueel	kanoën	situatie
duo	februari	oase	

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea	jubileum	piano	spion
biologie	kampioen	podium	spionage
bioloog	kiosk	priemel	stadion
bioscoop	krioelen	radio	studio
creatief	lampion	reactie	theater
duo	liniaal	reageren	theorie
financieel	materiaal	riool	via
hyena	miauwen	serieus	viaduct
hygiëne	museum	speciaal	videotheek
idiot	pensioen	specialist	violist
indiaan	periode	specialiteit	viool

ingenieur

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk	burgemeester	onnozel	vanmiddag
afval	datum	ontdekken	vanmorgen
applaus	kostbaar	postzegel	verrassing
beantwoorden	onmiddellijk	sieraad	
bijzonder	onmogelijk	stiekem	

Woorden met f

afschuwelijk	gefeliciteerd	oefenen	tafel
afval	grafiek	onbeschrijfelijk	telefoon
alfabet	informatie	perfect	twijfelen
begrafenis	koffie	plafond	uniform
fotograferen	luifel	professor	wafel

Woordenlijst

Woorden met s

asiel	resultaat	ruisen	vreselijk
bliksem	ritselen		

Woorden met z

aarzelen	gymzaal	ontzettend	roze
azijn	horizon	oorzaak	stofzuiger
bazaar	jazeker	opzetten	suizen
bijzonder	kozijn	opzoeken	verzamelen
bizar	langzaam	peinzen	zichzelf
duizelig	mezelf	plezier	(tot) ziens
duizend	muziek	postzegel	
gezond	muzikant	puzzel	
grijzen	onnozel	reiziger	

Regels om te onthouden

1 Woorden met d of t

- Als de eindklank van een woord (als het een persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

hond – honden

---

let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, en *gelegd*, *zegt* en *gezegd*, *vlagt* en *gevlagd*.

lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.

school

---

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekensklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij *juichen*, *giechelen*, *goochem* en *gouchelen*.

plaagt – zwoegt

---

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.

bedenken

---

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (ver-enkelingsregel)

molen

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).

kikker

Regels om te onthouden**7 f wordt ff of v en s wordt ss of z**

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.

straf – straffen, huismus – huismussen

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de ver-enkelingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.

stokdoof – stokdove, kaas – kazen

---

8 /u/-klank

- Als je een /u/ hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een /u/ hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.

vroeger – geluk

---

9 ij en lijk

- Als je */luk/* hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij geluk.

makkelijk

- Als je */ug/* hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.

aardig

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort */ir/*, */or/* of */ur/*, maar je schrijft *eer*, *oor* of *eur*.

speer – koor – deur

---

11 aai, ooi en oei

- Je hoort */aaj/*, */ooj/* en */oej/*, maar je schrijft *aai*, *ooi* en *oei*.

zwaaien – mooi – bloei

---

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.

ruw – nieuw – leeuw – pauw – bouwen

---

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord */tsie/*, dan schrijf je *tie*.
politie
  - Hoor je aan het einde van een woord */sie/* en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.
actie
-
-

14 heid

- Hoor je */heit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.
gladheid
-
-

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.
lentetijd – kwaliteit
-
-

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*. Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals *vies – vieze* en *precies – precieze*, omdat je een */z/* hoort in plaats van een */s/*.
praktisch
-
-

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.

ijs – vrij

- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.

spre – ken

- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)

wer – ken, straf – fen

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.

zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.

aai – en, roei – en, gooi – en

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.

ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.

tent – je

---

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op –*en* is:

boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op –*en* eindigt

keukentrap

Regels om te onthouden

je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;

tarwebrood

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;

groentesoep

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;

rodekool – spinnewiel

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft

apetrots

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.

zonnestraal – Koninginnedag

---

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-s als:

- het eerste deel niet op een s eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een /s/ hoort.

bakkerswinkel

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een s eindigt en het tweede deel ermee begint;

huisspin

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.

dorpsstraat – dorpsplein – dorpsraad

---

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

-
- aardrijkskundige namen;
Noord-Brabant
-
-

- samenstellingen met losse letters of cijfers;
cd-hoesje, 12-jarige
-
-

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.
ex-man, oud-minister
-
-

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken
tweëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zinn; *De zon schijnt het hele jaar door.*
- in de indirecte rede; *Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'*
- bij eigen namen; *Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba*
- bij aardrijkskundige namen; *Aruba, Nederland, Australië*
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten;

Kerstmis, Papiamento, Limburgs

- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven;
het Rode Kruis, Wema
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften;
Coca-Cola, Amigoe
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke.
Kerkstraat

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep.
knieën, ruïne, zeeën
-
-

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden.
na-apen, zee-egel, tweeëntwintig

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een s wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer
-
-

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had*, *deed*, *stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
  - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
  - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
  - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.
skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb geskateboard
- Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op *e* eindigt.
gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden**25 meervouden**

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.
agenda's, risico's, baby's

-
-
- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekenklank, dan komt de *s* er in het meervoud aan vast.
dominees, tralies, bureaus, logés, tantes
-
-

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.
viezeriken – luiwammesen
-
-

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.
mama – mamaatje, stro – strootje
-
-

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als */ie/*) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.
- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.
ketting – kettinkje, kring – kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

